

Landschap Noord-Holland
Postbus 257
1900 AG Castricum
Tel. 088 - 006 44 00
www.landschapnoordholland.nl
info@landschapnoordholland.nl

GEDRUKT OP FSC PAPIER

VOOR
GOEDE DOELEN
Keurmerk voor
verantwoorde
fondsenwerving-
en besteding

Weidevogels

in Noord-Holland

Jaarboek 2010

Inhoud

Voorwoord	4
1. Kenniscentrum Weidevogels	5
2. Meetnet in 2010	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Al 24 jaar meetwerk	7
2.3 Aantallen broedparen in 2010	7
2.4 Aantal ontwikkelingen van 1990 tot en met 2010	8
2.5 Kerngebieden	9
3. Weidevogelonderzoek in Noord-Holland	13
3.1 Twee projecten in 2010	13
3.2 Weidevogel inventarisatie in de Kop van Noord-Holland	13
3.3 Actualisering beleidskaarten Weidevogels	16
4. Weidevogelbescherming	21
4.1 Weidevogelbescherming in cijfers	22
4.2 Houdt in het veld rekening met het weer, de vogels en de predatoren!	23
4.3 Film 'Rotvos'	23
4.4 Weidevogels op het internet	25
Weidevogelbeschermingsgroepen	26
5. Weidevogelkringen Laag Holland	27
6. Verschillende onderwerpen onder de loep	29
6 A Veelzijdig Boerenland	29
6 B Plan-Rolf: kap van bosjes in het Wormer- en Jisperveld	30
6 C Veldlab 2010: Bovenkerkerpolder	31
6 D Kwartelkoning in de Bovenkerkerpolder en Westzaan	32
6 E Beschermactie voor jonge weidevogels	33
7. Weidevogelbeleid in 2010	34

Met dit jaarboek geeft het Kenniscentrum Weidevogels een terugblik op een bewogen weidevogeljaar. Er gebeurt namelijk nogal wat rond weidevogels. We presenteren vooral feiten en meningen over weidevogels om zodoende een neutrale rol te kunnen vervullen tegenover alle organisaties en partijen die met de weidevogels te maken hebben. Veel mensen en organisaties zijn betrokken bij hun wel en wee. En er is steeds meer beleid en geld mee gemoeid. Maar ondanks alle inspanningen gaat het niet goed met de weidevogels. De recente jaren laten een grote achteruitgang zien. En die achteruitgang lijkt wel sneller te gaan. Bovendien raken steeds meer weidevogelleefgebieden versnipperd. Zijn er dan geen positieve zaken te melden? De provincie heeft de weidevogelleefgebieden van Noord-Holland opgenomen in de structuurvisie zodat ruimtelijke ingrepen beperkt zullen worden en indien nodig er compensatie zal

plaatsvinden. Verder wordt het beheergeld geconcentreerd ingezet in de weidevogelkerngebieden. Het nieuwe Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer geeft de mogelijkheden om het weidevogelbeheer gebiedsgericht handen en voeten te geven en zo voldoende kuikenbeheer te realiseren. Weidevogelkernen zijn opgericht en voeren de aanbevelingen van de opkrikplannen uit. Dat zijn allemaal belangrijke en positieve zaken! Maar gezien de achteruitgang zal er meer moeten gebeuren. Uit onderzoek blijkt dat vooral de inrichting van veel weidevogelleefgebieden voor de grutto en andere soorten die van vochtige graslanden houden te wensen over laat. Vooral een hoog waterpeil, kruiden- en structuurrijke graslanden, voldoende laat gemaaid grasland en de openheid van het landschap zijn belangrijke voorwaarden voor een duurzaam behoud en herstel van de weidevogels. Laten we daar de komende jaren onze mouwen voor opstropen en samen gericht op zoek gaan naar kansrijke verbeteringen. De toekomst van de weidevogels ligt in onze handen. Ik hoop dat het jaarboek nog meer mensen enthousiast maakt voor de bescherming en het behoud van onze weidevogels. De resultaten van het onderzoek wijzen erop dat als we de omstandigheden voor de vogels verbeteren, ze behouden kunnen worden. Als we het met zijn allen echt willen, kan het en kunnen we nog heel lang genieten van het zien en horen van de weidevogels in het voorjaar.

Jan Kuiper, Directeur
Landschap Noord-Holland

1. Kenniscentrum Weidevogels

FRANK VISBEEN

Het Kenniscentrum Weidevogels is vanaf 2008 actief. In opdracht van de provincie Noord-Holland, werken Veelzijdig Boerenland, de ANV Water, Land en Dijken, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland en Milieufederatie Noord-Holland samen aan het ontsluiten en verkrijgen van kennis over weidevogels. De provincie is betrokken als agendalid. Het Kenniscentrum is gehuisvest bij Landschap Noord-Holland. Sinds april 2008 heeft het Kenniscentrum haar eigen website: www.kenniscentrumweidevogels.nl. Hierop wordt veel nieuws over weidevogels gepubliceerd en er zijn diverse rapporten te downloaden.

Kennisontsluiting

In 2010 heeft het Kenniscentrum het derde jaarboek 'Weidevogels in Noord-Holland' uitgebracht. Hierin wordt uitgebreid verslag gedaan over de weidevogelstand in Noord-Holland. Belangrijke kerncijfers zijn afkomstig uit het Provinciale Weidevogelmeetnet, zoals de jaarcijfers 2009 en de trends vanaf 1990. Daaruit blijkt dat er ieder jaar minder weidevogels zijn. Veldleeuwerik, gele kwikstaart, grutto, scholekster en Kievit vertonen een sterke afname. De tureluur is stabiel en alleen bij de krakeend en kuifeend is sprake van toename. Het jaarboek doet ook verslag van provinciaal weidevogelonderzoek en ander lopend onderzoek, zoals het grote gebiedsdekkende onderzoek in 2009. Verder zijn

verschillende onderwerpen behandeld, zoals het weidevogelgebied Marquette, de opkrikplannen voor weidevogels, alarmtellingen 2009 en de ontwikkelingen van de weidevogels in IJdoorn. Tevens wordt aandacht besteed aan allerlei beleidsontwikkelingen, zoals het nieuwe Subsidiestelsel Natuur en Landschap. De resultaten van de vrijwillige weidevogelbescherming komen in het jaarboek uitgebreid aan bod. Vrijwilligers hebben een belangrijke rol, door samen met boeren - naast nestbescherming - veel aandacht te geven aan kuikenoverleving. In steeds meer gebieden zijn weidevogelkringen opgericht waarin boeren en vrijwilligers, agrarische natuurverenigingen en terreinbeheerders actief zijn om leefomstandigheden voor weidevogels en hun kuikens te verbeteren.

Op 1 april 2010 heeft het Kenniscentrum in samenwerking met Landschap Noord-Holland en Veelzijdig Boerenland de Noord-Hollandse Weidevogeldag georganiseerd. Doel van deze dag is het delen van kennis uit recent weidevogelonderzoek. Met 250 bezoekers was de studiemiddag van 2010 erg goed bezocht. Wolf Teunissen van SOVON meldde dat de roof van eieren en kuikens in het veld de afgelopen jaren is toegenomen. Via de sporen van mensen kunnen roofdieren de eieren van weidevogels vinden en opeten. De volgende aanbevelingen werden gedaan: probeer vanaf de kant van het weiland in te schatten of er vogels broeden op een perceel. Bescherm alleen als het nodig is, dus om vertrapping of uitmaaien te voorkomen. Controleer het nest niet onnodig veel en doe dit vooral op afstand. En als laatste, controleer pas na 3-4 weken het eindresultaat van het nest. Op de middag kwam verder Roos Kentie (Rijksuniversiteit Groningen) aan bod. Zij doet onderzoek naar de overleving

van jonge grutto's. Kees Scharringa van Landschap Noord-Holland vertelde over de Atlas van de Noord-Hollandse weidevogels. Hij toonde aan hoe belangrijk een gebied als Laag Holland is voor de weidevogels en dat soorten als kempfaan en watersnip nog weinig in Noord-Holland broeden. Wim Tijsen presenteerde resultaten van 10 jaar tureluuronderzoek op Wieringen. Ron van 't Veer liet zien hoe belangrijk verschralling is bij het weidevogelbeheer in natuureservaten en het behoud van goede kuikengraslanden. Niels Raes van Landschap Noord-Holland presenteerde een analyse van grutto-alarmtellingen in Noord-Holland. Hieruit bleek dat vooral ongemaaid gras, met een lengte tot 15 cm, belangrijk is voor jonge grutto's.

In opdracht van de provincie heeft het Kenniscentrum in november 2010 een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd voor gemeentes over weidevogels en beleid. Ruim aandacht is besteed aan de ruimtelijke bescherming van weidevogelleefgebieden. De voorlichtingsbijeenkomst was goed bezocht en een brochure over het onderwerp is te downloaden op de website van het Kenniscentrum.

Nieuw onderzoek

In 2010 heeft in Noord-Holland onderzoek plaatsgevonden naar de aantallen en verspreiding van weidevogels in de Kop van Noord-Holland. Hierbij is het Kenniscentrum betrokken bij de onderzoeksopzet, de analyse en het opstellen van de rapportage. Voorts heeft het Kenniscentrum meegewerkt aan een landelijk onderzoek naar slaapplatstellingen om het aandeel eerstejaars grutto's vast te stellen. Op deze manier is aanvullende informatie te verkrijgen of grutto's een succesvol broedseizoen hebben gehad.

2. Het provinciaal weidevogelmeetnet in 2010

KEES (C.) J.G. SCHARRINGA

2.1 Inleiding

De provincie Noord-Holland is al heel lang betrokken bij weidevogels. Naast het weidevogelbeleid heeft de provincie vanaf 1979 met regelmaat grootschalige gebiedsdekkende weidevogeltellingen uitgevoerd of laten uitvoeren via de Provinciale Natuurinventarisatie (PNI). In 2010 zijn op ruim 8.000 ha grasland en bouwland weidevogels geïnventariseerd. Zie voor een beknopt verslag van deze telling hoofdstuk 3. In 1987 is ook een weidevogelmeetnet gestart om de ontwikkelingen van weidevogels in de graslandgebieden op de voet te volgen ('vinger aan de pols').

Dit hoofdstuk geeft een beknopt verslag van de resultaten in 2010 en de aantalontwikkeling over de periode 1990-2010.

2.2 Al 24 jaar meetnetwerk

Het provinciaal weidevogelmeetnet Noord-Holland is één van de oudste weidevogelmeetnetten in ons land. Vanaf 1987 worden in proefvlakken elk jaar de weidevogels geteld. In 2010 bestond het meetnet dus 24 jaar. Het weidevogelmeetnet wordt uitgevoerd door Landschap Noord-Holland, in opdracht van de Provincie. Het Noord-Hollandse meetnet maakt tevens onderdeel uit van het landelijke weidevogelmeetnet (NEM), waarvan de coördinatie berust bij SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden verricht volgens de methode van het Broedvogelmonitoringproject-weidevogels (BMP-w), waarbij elk proefvlak tussen begin april en half juni vijf keer wordt geteld.

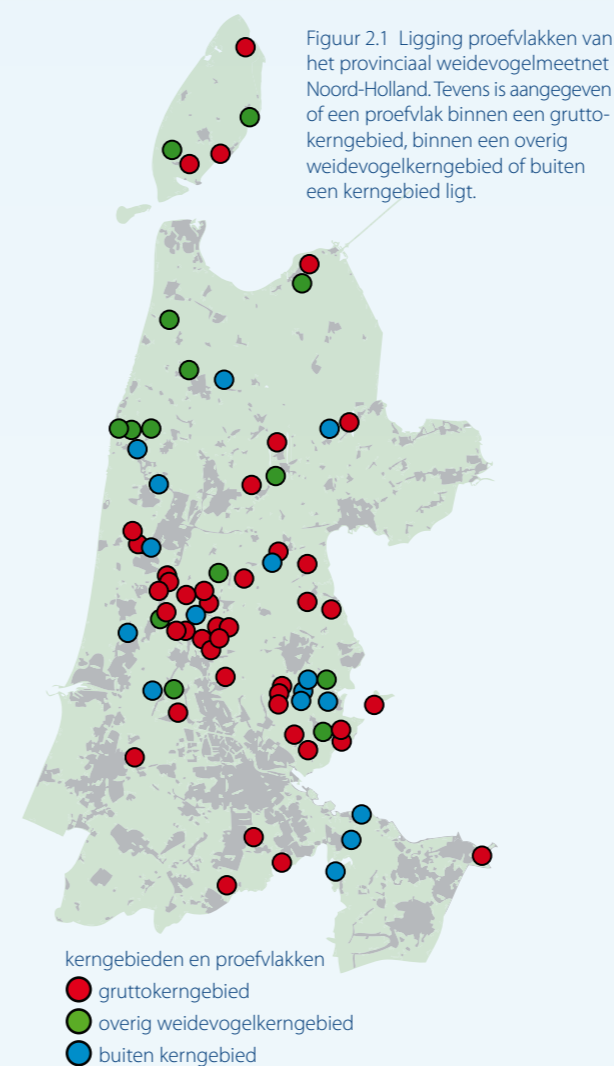
Tot en met 2004 bestond het weidevogelmeetnet uit 51 proefvlakken met een totaal oppervlak van ruim 2.500 hectare. In 2005 zijn 22 nieuwe proefvlakken toegevoegd en is totale oppervlak uitgegroeid tot ruim 4.200 hectare. Zie voor de ligging figuur 2.1.

De tellingen voor het meetnet in 2010 zijn uitgevoerd door het ecologisch adviesbureau Van der Goes & Groot uit Alkmaar, SOVON en Harry Fabritius.

2.3 Aantallen broedparen in 2010

In 2010 zijn in het meetnet 4.432 broedparen van weidevogels vastgesteld. Dat komt neer op gemiddeld 104 broedparen per 100 hectare grasland plus bouwland. De Kievit is al vanaf het begin van het meetnet de meest talrijke soort, op de voet gevolgd door de grutto. Tureluur en scholekster volgen op enige afstand (tabel 2.1). Tot vier jaar geleden was de scholekster in het meetnet talrijker dan de tureluur. Dat is nu omgekeerd. Kievit en scholekster zijn de enige soorten die in alle 73 proefvlakken voorkomen. Grutto en tureluur ontbraken in zes en negen proefvlakken. Opmerkelijk is dat er in 2010 nauwelijks meer kieviten dan grutto's broeden in het meetnet.

Van de eendensoorten is de krakeend het meest talrijkst, deze 'succesoorst' is de laatste jaren sterk toegenomen. In het Noord-Hollandse meetnet broedden in 2010 meer krakeenden dan slobende en kuifeenden samen. Het weidevogelbeeld in het meetnet wordt nog steeds bepaald door de grutto, tureluur, kievit en scholekster. De gezamenlijke dichtheid van deze vier soorten bedraagt ongeveer 81 paar per 100 ha.

2. Het provinciaal weidevogelmeetnet in 2010

Ondanks de opgetreden achteruitgang na 2000 (zie 2.4) zijn de dichtheden van grutto en tureluur nog relatief hoog. Dit komt vooral omdat grote aantallen broeden in het veenweidegebied van het Nationaal Landschap Laag Holland. Dit gebied, dat ligt tussen de lijn Alkmaar-Hoorn en het Noordzeekanaal, is verreweg de belangrijkste weidevogelregio van Noord-Holland (zie ook hoofdstuk 3) en hier ligt het merendeel (40) van de proefvlakken.

In het weidevogelmeetnet komt een aantal soorten slechts in zeer klein aantal voor. Dat zijn kempfaan (1), zomertaling (2) en watersnip (2). Vorig jaar was het eerste jaar zonder broedende kempfaanen in het meetnet, gelukkig werd er dit jaar weer een broedende kempfaan ontdekt in de Hempolder. Andere interessante soorten zijn kluut (101), visdief (79) en bontbekplevier (4), die voor een belangrijk deel in afwijkende terreindelen broeden. Deze soorten worden verder niet behandeld. Naast de al genoemde soorten zijn de volgende soorten in 2010 vastgesteld: brandgans (591), grauwe gans (375), bergeend (204), nijlgans (142), Canadese gans (46), knobbelzwaan (37), tafeleend (27) en patrijs (4). Vergelijken met 2009 is het totaal aantal getelde weidevogels in 2010 vrijwel gelijk. Grutto, tureluur en krakeend laten een toename zien, scholekster, slobbeend en kuifeend zijn ongeveer gelijk. Daar staat tegenover dat er in 2010 minder Kieviten en veel minder zangvogels werden vastgesteld. Ook de zomertaling deed het erg slecht. Werden er in 2009 nog tien broedparen vastgesteld, in 2010 waren dit er maar twee.

tabel 2.1 Aantal broedparen/territoria, aantal proefvlakken waarin de soort is vastgesteld en de dichtheid per 100 hectare (grasland plus bouwland) van de belangrijkste soorten in het weidevogelmeetnet in 2010 (73 proefvlakken). Tevens is in procentuele verschil met 2009 aangegeven.

soort	aantal broedparen	aantal proefvlakken	dichtheid	verschil met 2009 (in %)
kievit	1.173	73	27,4	- 6,4
grutto	1.100	67	25,8	+ 5,7
tureluur	618	64	14,5	+ 4,0
scholekster	572	73	13,4	+ 0,9
krakeend	364	60	8,5	+ 8,5
kuifeend	169	42	4,0	- 1,2
slobbeend	168	45	3,9	- 1,2
graspieper	98	32	2,3	- 28
veldleeuwrik	84	19	2,0	- 13
gele kwikstaart	81	34	1,9	- 22
zomertaling	2	2		
watersnip	2	2		
kempfaan	1	1		
alle soorten	4.432		104	- 1,1

2.4 Aantalontwikkelingen van 1990 tot en met 2010

Het weidevogelmeetnet is gestart in 1987. Omdat er in de eerste jaren aanpassingen in de methodiek van het tellen zijn doorgevoerd, is het jaar 1990 als basisjaar genomen (index = 100). Voor de lange termijnanalyses worden alleen gegevens van de 51 oorspronkelijke proefvlakken gebruikt. Met ingang van 2009 wordt er tevens een weging toegepast. Om te voorkomen dat rijkere gebieden een te grote invloed hebben op de resultaten, worden gebieden met lagere aantallen zwaarder meegeteld bij de trendberekeningen in het programma TRIM van het CBS (Pannekoek en Van Strien 2001).

De trends van het totaal aantal weidevogels en van de soortgroepen steltlopers, eenden en zangvogels, uitgesplitst over de perioden 1990-2000 en 2000-2010 zijn weergegeven in figuur 2.2. De trend is hier de gemiddelde procentuele afname per jaar in de genoemde perioden. Figuur 2.3 geeft de trends weer voor tien afzonderlijke soorten, in figuur 2.4 worden de provinciale trendlijnen vergeleken met de trendlijnen afkomstig van het landelijke weidevogelmeetnet (NEM/SOVON/CBS).

Uit figuur 2.2. valt op te maken dat er een significante trendbreuk is opgetreden bij alle drie groepen weidevogels. Na 2000 gaat het veel slechter met de steltlopers en de zangvogels, bij de eenden gaat het vanaf 2000 juist beter. Zangvogels nemen vanaf 2000 gemiddeld met ongeveer 7% per jaar af. Ook de steltlopers doen het gemiddeld niet

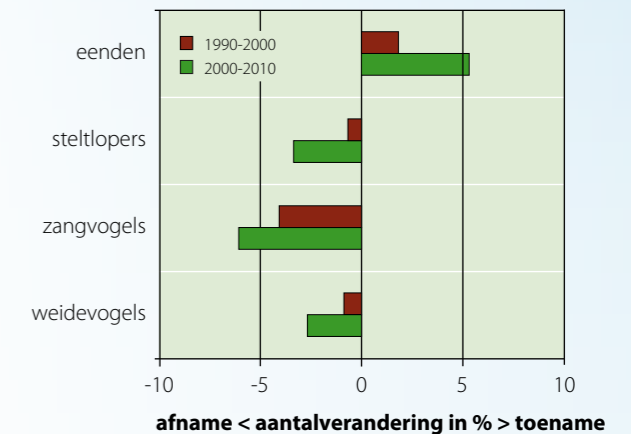
goed. Omdat steltlopers het merendeel van de weidevogelaantallen in het meetnet bepalen, is de trend van het totaal aantal weidevogels negatief.

Figuur 2.3 geeft informatie over de trend van de individuele soorten, in twee jaarperiodes. In dit diagram is goed te zien dat de negatieve trend zich in de periode 2000-2010 heeft versterkt. Uitzonderingen zijn de kuifeend en de krakeend. De laatste soort neemt onverminderd toe, met een gemiddelde van meer dan 12% per jaar. Als de huidige trend zich voortzet, dan zal het aantal krakeenden binnen vijf tot zes jaar verdubbeld zijn. Ook de kuifeend is na 2000 wat toegenomen, daarvoor was de soort min of meer stabiel. Bij kievit, tureluur en graspieper is de trend van positief tot min of meer stabiel, omgeslagen in een afname. De trend van de kievit is opvallend en deze bedraagt momenteel -4% per jaar. Ook grutto, gele kwikstaart en veldleeuwrik vertonen een duidelijke trendbreuk, waarbij de veldleeuwrik met een duizelingwekkende afname van ruim 10% per jaar de kroon spant. In 2010 kwam de soort nog maar in 19 van de 73 proefvlakken als broedvogel voor.

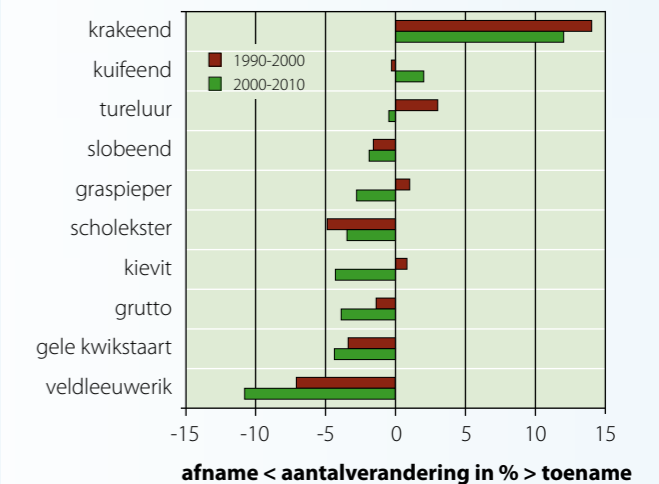
De jaarlijkse trendlijnen van de tien afzonderlijke soorten (figuur 2.4) geven duidelijk aan dat het met veel soorten weidevogels in Noord-Holland al jaren niet goed gaat. Dit probleem beperkt zich overigens niet alleen tot Noord-Holland: er bestaat een opmerkelijke overeenkomst met de trendlijnen van het landelijke meetnet. Omdat de landelijke trendlijnen over een veel groter aantal proefvlakken worden berekend, zijn deze echter wat minder grillig dan de provinciale trendlijn.

2.5 Kerngebieden

Het weidevogelbeleid van de Provincie Noord-Holland richt zich vooral op gebieden waar bepaalde minimum dichtheden aan weidevogels voorkomen, de kerngebieden. Hiervan worden twee typen onderscheiden: gruttokerngebieden en weidevogelkerngebieden. In 2010 zijn de kaarten van met kerngebieden geactualiseerd (zie voor bijzonderheden hoofdstuk 3).

Figuur 2.2 Gemiddelde jaarlijkse aantalverandering van het totaal aantal weidevogels en van de drie groepen weidevogels in het provinciaal weidevogelmeetnet Noord-Holland in de periode 1990-2000 en 2000-2010.

Figuur 2.3 Gemiddelde jaarlijkse aantalverandering van tien soorten weidevogels in het provinciaal weidevogelmeetnet Noord-Holland in de periode 1990-2000 en 2000-2009.

Naar aanleiding van deze actualisering is ook gekeken of de proefvlakken voldoende verspreid over de verschillende typen gebieden liggen. Thans vallen nog maar 15 (was 30) proefvlakken binnen de overige weidevogelkerngebieden en maar liefst 16 (was 1) proefvlakken buiten de kerngebieden. Binnen de gruttokerngebieden is de situatie ongewijzigd met 42 proefvlakken. Uit de huidige verdeling valt af te leiden dat de proefvlakken toch tamelijk evenredig verdeeld zijn en een betrouwbare bron van informatie over het beleid vormen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het merendeel van de proefvlakken (68) in graslandgebieden ligt. Het weidevogelmeetnet zegt dus vooral iets over de

2. Het provinciaal weidevogelmeetnet in 2010

graslandgebieden en nauwelijks iets over bouwland-gebieden of gebieden met een gemengd grondgebruik. Komende winter zal worden nagegaan of aansluiting bij het nieuwe landelijke Meetnet Agrarische Soorten deze leemte kan opvullen.

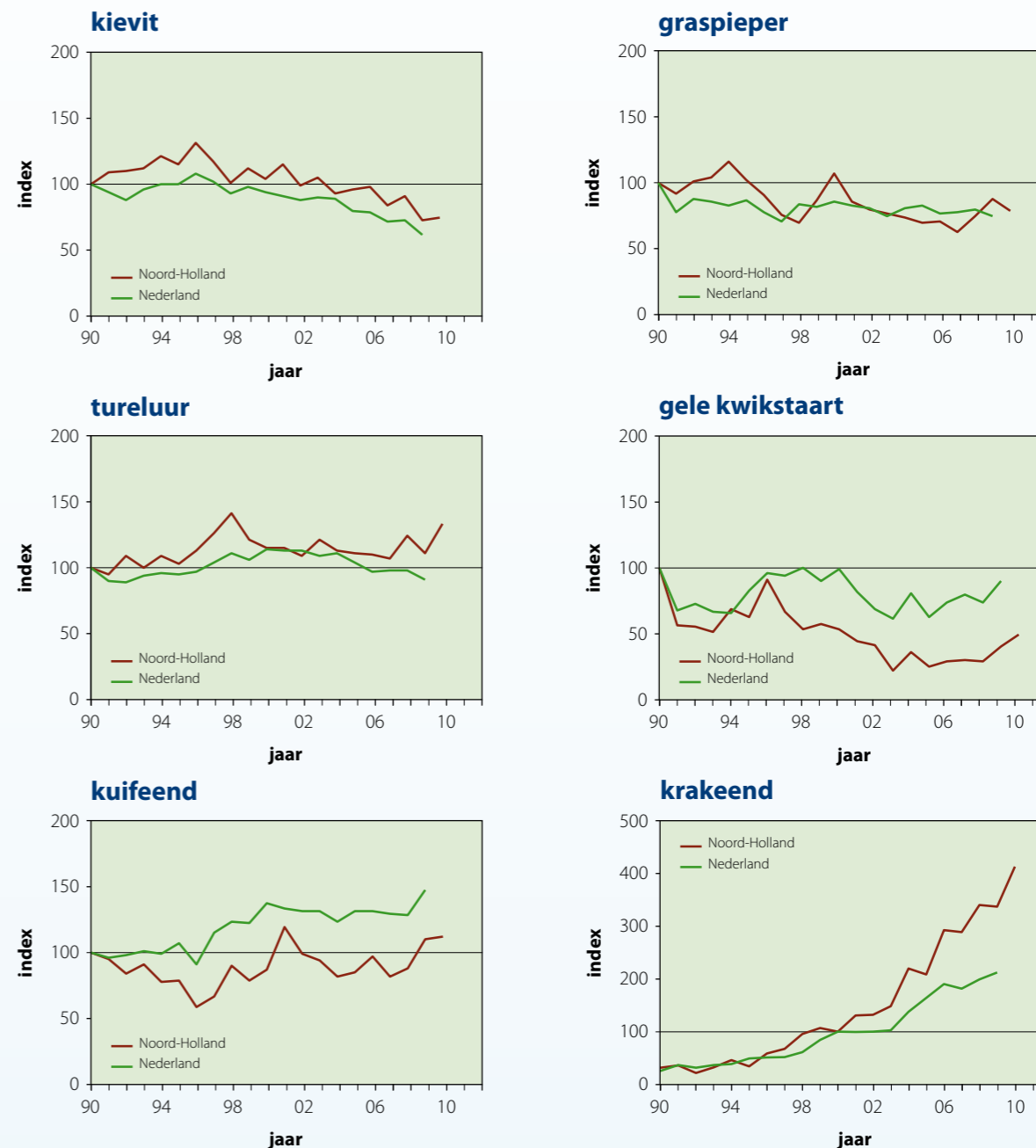
Uit de analyse van de gegevens uit 2005-2010 blijkt dat de proefvlakken binnen de gruttokerngebieden veel rijker zijn aan weidevogels dan die er buiten. Figuur 2.5 geeft de dichtheid van tien soorten in de drie categorieën proefvlakken. De verschillen tussen de gruttokerngebieden en de beide andere categorieën zijn niet alleen groot bij grutto en tureluur, maar ook bij soorten als kievit, slobend en kraakeend. Op zich is dat wel te verwachten, omdat de meeste gruttokerngebieden in gebieden met vochtige graslanden liggen, waar het merendeel van deze soorten in hogere dichtheden voorkomen. Vanwege de hogere waterstanden wordt hier doorgaans later gemaaid, wat gunstig is voor de weidevogelstand. Interessanter is het om te kijken naar de trends in beide typen proefvlakken. Figuur 2.6 geeft het resultaat van deze analyse voor de scholekster, kievit, grutto, tureluur slobend en veldleeuwerik. Op de scholekster en veldleeuwerik na, vertonen deze soorten een duidelijk verschil in het indexverloop (1990=100). Buiten de gruttokerngebieden gaat het de soorten duidelijk veel slechter af. Opmerkelijk is de sterke toename van de tureluur in de gruttokerngebieden. Verschillen in trends worden nog duidelijker in figuur 2.7. Deze figuur toont de gemiddelde jaarlijkse aantalverandering in het totaal aantal weidevogels en in de drie soortgroepen. Het meest opmerkelijke is wel het verschil bij de eenden. Zo nemen kraakeend en kuifeend binnen de gruttokerngebieden toe, buiten dit type kerngebied nemen alle eendensoorten af. Als de hier geschetste ontwikkelingen in het meetnet representatief zijn voor de Noord-Hollandse graslandgebieden, houdt dit in dat de gruttokerngebieden een cruciale rol spelen in het bereiken van de doelstellingen van de provinciale Weidevogelvisie. Buiten de gruttokerngebieden blijken weidevogels maar weinig toekomst te hebben. Voor de 'vinger aan de pols' blijft het provinciaal weidevogelmeetnet de komende jaren dan ook van groot belang.

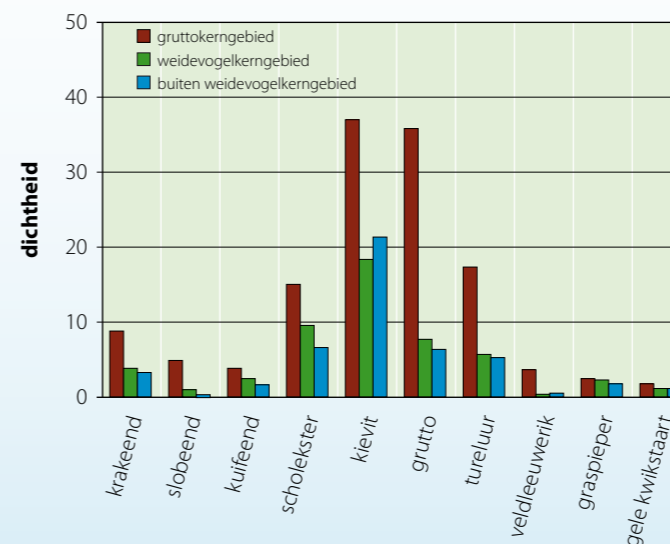
TURELUUR - FOTO: MENDO SCHAEFER

Figuur 2.4 Trend van tien soorten weidevogels in het provinciaal weidevogelmeetnet Noord-Holland in 1990-2010 en in het landelijke NEM-weidevogelmeetnet in 1990-2009 (bron: CBS/SOVON)

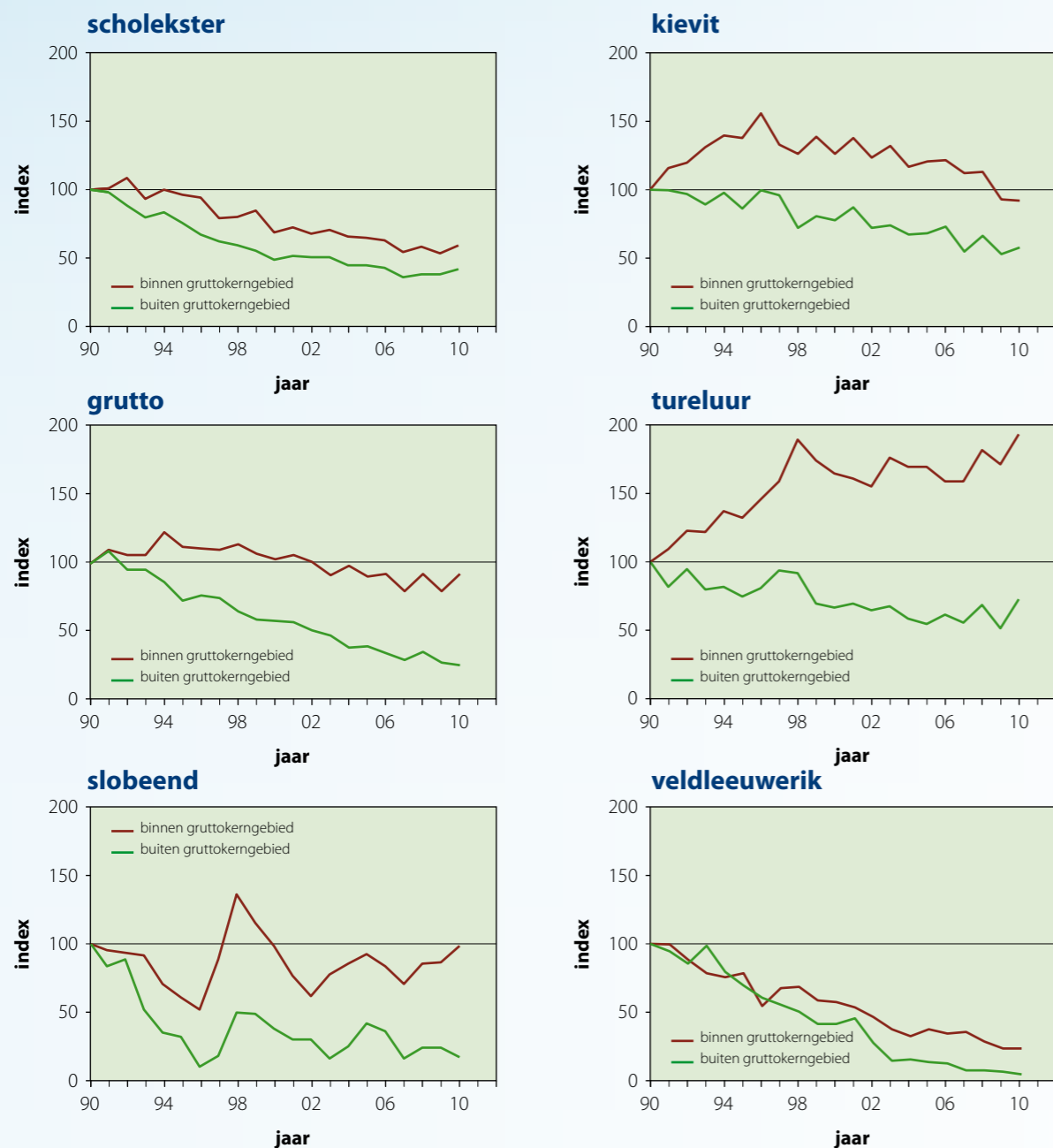

Figuur 2.5 Gemiddelde dichtheid (aantal broedparen per 100 ha grasland plus bouwland) van tien soorten weidevogels in de proefvlakken binnen gruttokerngebieden, binnen de overige weidevogelkerngebieden en buiten de kerngebieden in 2005-2010.

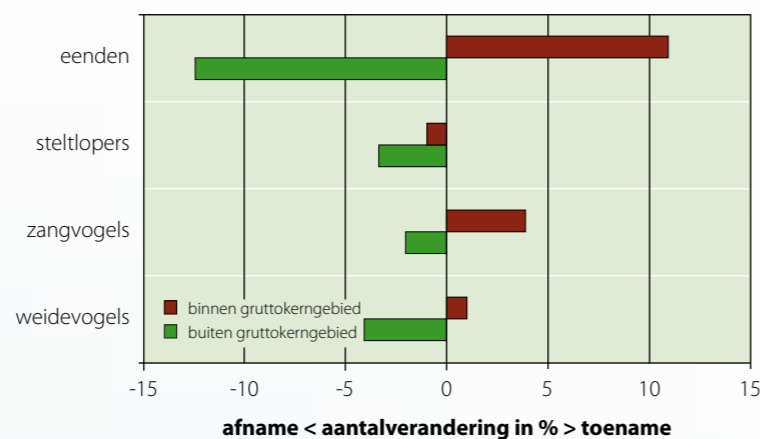
Literatuur

Pannekoek, J. en A. van Strien, 2001. TRIM 3 Manual. (Trends and Indices for Monitoring data). Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg.

Figuur 2.6 Trend van zes soorten weidevogels in 51 proefvlakken van het provinciaal weidevogelmeetnet Noord-Holland binnen en buiten gruttokerengebieden in 1990-2010.

Figuur 2.7 Gemiddelde jaarlijkse aantalverandering van het totaal aantal weidevogels en van de drie groepen weidevogels in het provinciaal weidevogelmeetnet Noord-Holland binnen en buiten gruttokerengebieden in 2005-2010.

3. Provinciaal weidevogelonderzoek in Noord-Holland

KEES (C.) J.G. SCHARRINGA

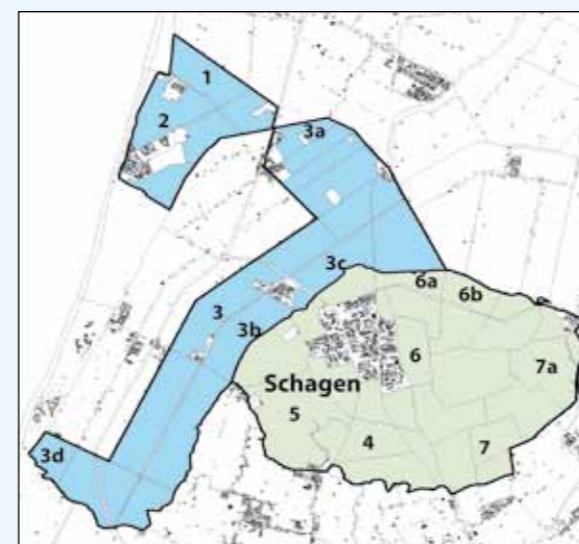
3.1 Twee projecten in 2010

Voor het provinciaal weidevogelonderzoek zijn, naast het weidevogelmeetnet (Hoofdstuk 2), twee grote projecten uitgevoerd. Het betreft een inventarisatie van weidevogelgebieden in de Kop van Noord-Holland en het actualiseren van de kaarten met weidevogel- en gruttokerengebieden uit de provinciale Weidevogelvisie Noord-Holland (Provincie Noord-Holland 2009). Van beide projecten worden hier de belangrijkste resultaten behandeld.

3.2 Weidevogelinventarisatie in de Kop van Noord-Holland

3.2.1 Inleiding

In 2009 zijn de belangrijkste weidevogelgebieden van Noord-Holland gebiedsdekkend in kaart gebracht.

Figuur 3.1 Onderzoekgebied Zijpe-Schagen 2009-2010

deelgebied Zijpe

- 1 = Polder't Hoekje
- 2 = Polder Callantsoog
- 3 = Zijpepolder
- 3a = Mosselwiel
- 3b = Polder C
- 3c = Polder D + E
- 3d = Abtskolk

deelgebied Schagen

- 4 = Polder Schagerwaard
- 5 = Polder Valkkoog
- 6 = Schagerkogge
- 6a = het Wad
- 6b = Kaagpolder
- 7 = Nedorperkogge
- 7a = Weerepolder

Informatie uit dit onderzoek wordt gebruikt voor het nieuwe Subsiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL), als ijkpunt voor het provinciaal beleid (Weidevogelvisie Noord-Holland). In totaal werd ruim 51.000 ha grasland en bouwland geteld. Dit was mede mogelijk door een unieke samenwerking tussen de verschillende terreinbeheerders en de agrarische natuurverenigingen. Bij de inventarisatie van 2009 zijn delen van de Kop van Noord-Holland niet onderzocht. Omdat de beschikbare weidevogelgegevens al een aantal jaren oud waren (2003-2005) en er behoefte was aan meer actuele gegevens, heeft de Provincie gevraagd om in 2010 deze gegevens te actualiseren. Onderzocht zijn Polder't Hoekje, Polder Callantsoog, delen van de Zijpepolder, Polder Valkkoog, Polder de Schagerwaard en delen van de Schager- en Nedorperkogge (Figuur 3.1). Twee gebieden (de Zandpolder, onderdeel van de Polder Callantsoog, en de omgeving rondom de eendenkooi bij't Zand) waren in 2009 al onderzocht. De gegevens van deze twee gebieden zijn toegevoegd aan de gegevensset van 2010. De inventarisaties (ook die in 2009) zijn uitgevoerd door het ecologisch advies- en onderzoeksbureau Van der Goes en Groot uit Alkmaar, volgens de methode van het Broedvogelmonitoring Project (BMP-W) van SOVON. Hierbij worden tijdens vijf bezoeken, lettend op het gedrag van de vogels, territoria in kaart gebracht. De gevonden aantallen kunnen worden omgerekend in broedparen (territoria) per 100 hectare grasland en bouwland.

3.2.2 Resultaten in aantallen en dichtheden

In de Kop van Noord-Holland is in 2009 en 2010 in totaal ongeveer 8.500 ha grasland plus bouwland geïnventariseerd. De aangetroffen aantallen en gemiddelde dichtheden van weidevogels zijn weergegeven in tabel 3.1. De gemiddelde broeddichtheid van alle weidevogelsoorten in het gehele gebied bedraagt 32 paar per 100 ha. De talrijkste soort is de kievit met een gemiddelde dichtheid van 11 paar per 100 hectare, gevolgd door scholekster (8), gele kwikstaart (3,8), grutto (3,1) en tureluur (1,9). Deze dichtheden zijn niet bijzonder hoog, vooral de dichtheid van de kievit is laag te noemen.

De Westfriese Dijk verdeelt het gebied in twee deelgebieden, die duidelijk van elkaar afwijken. Ten westen van deze dijk liggen vooral de zandige bodems van het deelgebied Zijpe, ten oosten ligt het kleipoldergebied van het deelgebied Schagen. Tabel 3.1 laat zien dat er tussen

Soort	Aantal broedparen	Dichtheid 100 ha		
		totaal	Zijpe	Schagen
krakeend	81	1,0	1,4	0,5
wintertaling	1	< 0,1	< 0,1	-
zomertaling	1	< 0,1	< 0,1	-
slobeend	67	0,8	1,2	0,4
kuifeend	167	2,0	1,9	2,0
scholekster	694	8	11	6
kievit	896	11	12	9
grutto	262	3,1	3,9	2,3
tureluur	158	1,9	2,8	0,9
veldleeuwerik	75	0,9	1,7	< 0,1
graspieper	42	0,5	0,9	0,1
gele kwikstaart	271	3,2	4,3	2,1
totaal	2.715	32	41	23
beleidssoorten NH	1.696	20	27	13
oppervlakte (ha)		8.499	4.219	4.280

Tabel 3.1 Aantal broedparen (territoria) van weidevogels in het onderzochte gebied in de Kop van Noord-Holland en de dichtheid per 100 ha bouwland plus grasland in gehele gebied (totaal) en in de twee deelgebieden Zijpe en Schagen (zie figuur 1) in 2009-10.

beide deelgebieden grote verschillen bestaan in de weidevogelstand. Zo is de gemiddelde dichtheid van het totaal aantal weidevogels in het gebied Zijpe bijna twee maal zo hoog als in het gebied Schagen. Tussen de aangetroffen weidevogelsoorten bestaat vergelijkbare of soms nog grotere verschillen. De enige soort die in beide deelgebieden evenveel voorkomt is de kuifeend. Als we de dichtheden in het gebied Zijpe vergelijken met de dichtheden die in 2008 werden vastgesteld in het gebied Bergen-Egmond-Schoorl (BES-gebied), dan scoort het gebied Zijpe zeker niet slecht. Met name de dichtheid van scholekster, grutto, veldleeuwerik en gele kwikstaart steekt gunstig af.

Het gehele geïnventariseerde gebied voldoet gemiddeld net aan de provinciale norm voor weidevogelkerngebied (zie tabel 3.1 en § 3.3.1). Binnen het gebied Zijpe voldoen de meeste telgebieden aan de provinciale norm, van het gebied Schagen slechts enkele gebieden. In totaal voldoen slechts vijf telgebieden aan de provinciale norm voor gruttokerngebied.

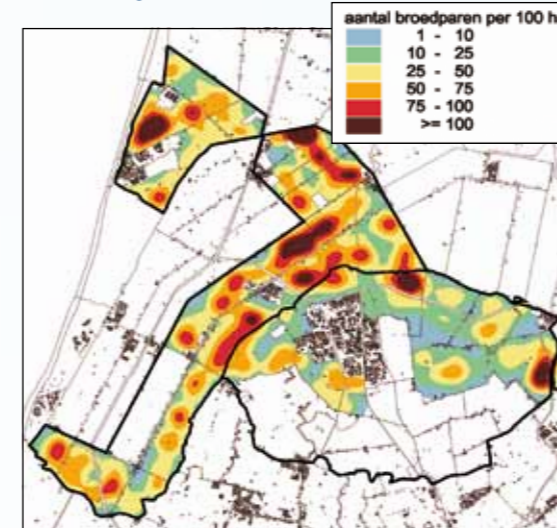
Figuur 3.2 geeft het resultaat van een ruimtelijke analyse van het totaal van alle weidevogelsoorten, figuur 3.5 dat van vier soorten die vooral broeden in vochtig grasland. Dit zijn grutto, tureluur, slobeend en zomertaling. De analyses zijn gemaakt met het programma Spatial Analyst (ESRI). Concentraties met hoge dichtheden weidevogels vinden we vooral in de Zijpepolder. De belangrijkste zijn de omgeving van het Mosselwiel bij 't Zand, de Polders C, D en E van de Zijpepolder en de omgeving van de Abtskolk en Oudesluis. In het gebied Schagen zijn concentraties met hoge dichtheden sterk versnipperd, met als belangrijkste kernen de omgeving van het Schagerwad, het noordelijk deel van de Kaagpolder en de Weerepolder. De concentraties van de vier soorten van de vochtige graslanden liggen vrijwel op dezelfde plekken (figuur 3.5). Net als bij de weidevogels is ook hier de belangrijkste concentratie de omgeving van het Mosselwiel bij 't Zand (deels natuurgebied). Verder valt op dat delen van het gebied Zijpe en vooral grote delen van het gebied Schagen voor de vier soorten van vochtige graslanden niet (meer) aantrekkelijk zijn. Deze delen zijn vrijwel of geheel leeg.

3.2.3 Veranderingen

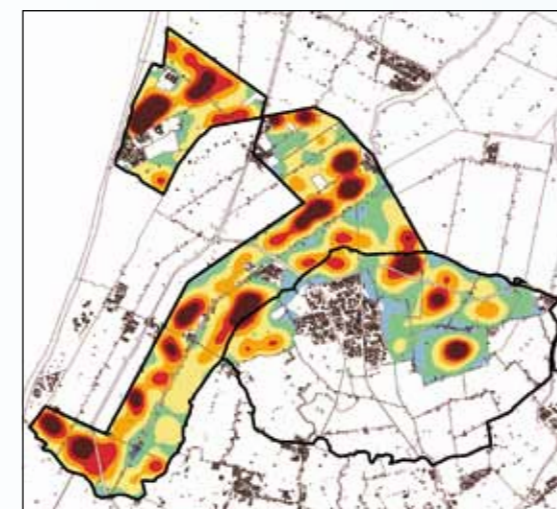
Vrijwel het gehele gebied Zijpe is ook geïnventariseerd in 1995-96 en 2005, en delen van het gebied Schagen in 1993 en 2003. Hierdoor is het mogelijk om aantallen te vergelijken, waardoor we een indruk krijgen van de aantalonwikkeling gedurende de laatste 14-17 jaar. Van zes soorten plus het totaal aan Noord-Hollandse beleidssoorten (alle weidevogels min krakeend, kievit en graspieper) is de gemiddelde jaarlijkse procentuele verandering van de twee deelgebieden afgebeeld in figuur 3.8. Uit deze figuur blijkt onmiddellijk dat het niet goed gaat met de weidevogels in beide gebieden. De hier afgebeelde soorten zijn alle in aantal achteruitgegaan, met uitzondering van de kuifeend die in het gebied Schagen iets toeneemt (afkomstig uit de Zijpepolder?). Het totaal aan beleidssoorten neemt gemiddeld met 3,5-4% per jaar af, waarbij het gebied Schagen iets negatiever

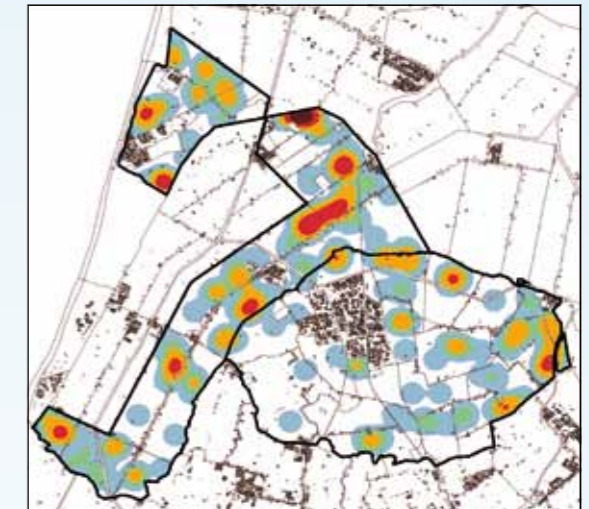
3.2 Weidevogels 2009-10

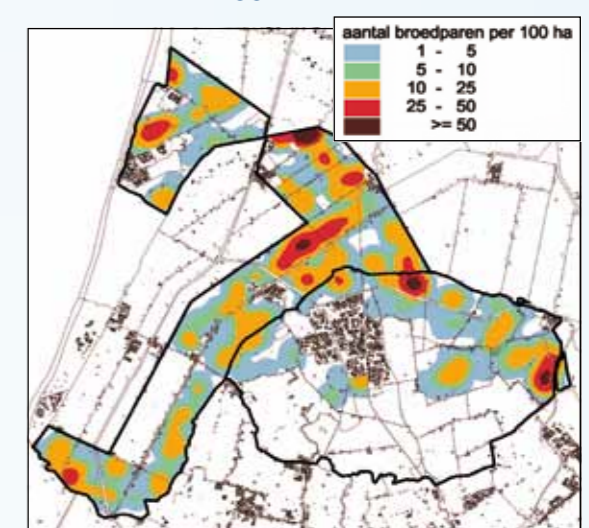
3.3 Weidevogels 2003-05

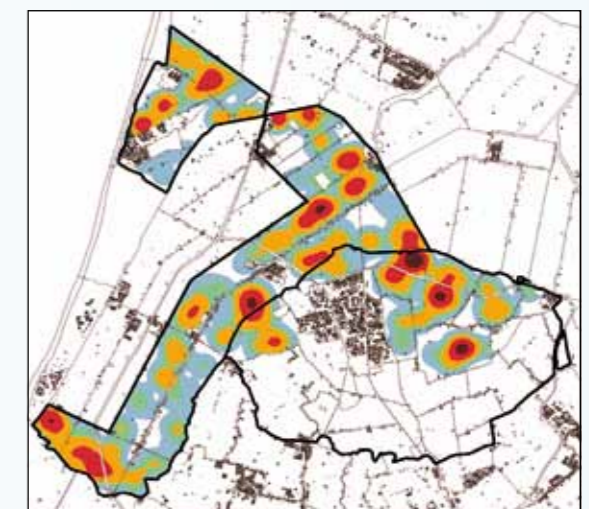
3.4 Weidevogels 1993-96

3.5 Soorten van vochtig grasland 2009-10

3.6 Soorten van vochtig grasland 2003-05

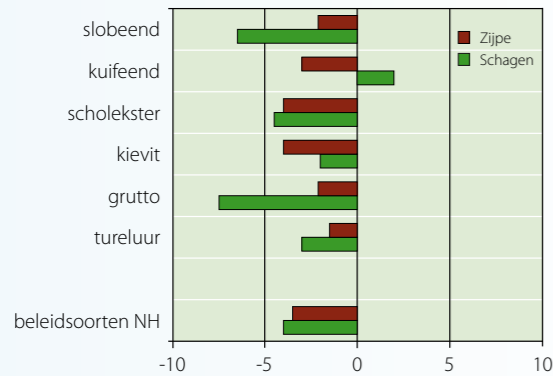

3.7 Soorten van vochtig grasland 1993-96

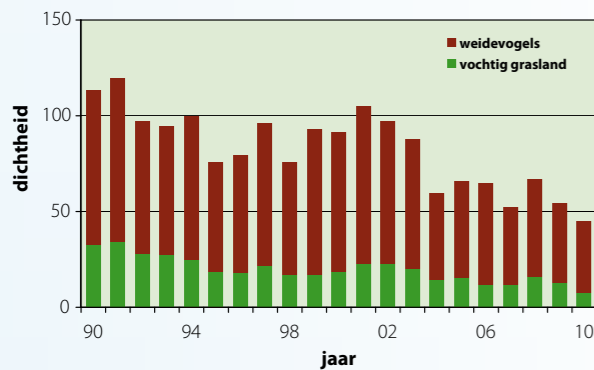
Figuren 3.2-3.7 Dichtheid van weidevogels (alle soorten) en van soorten van vochtig grasland (grutto, tureluur, slobeend en zomertaling) in het gebied Zijpe-Schagen in 1993-1996, in 2003-2005 en in 2009-2010.

Figuur 3.8 Gemiddelde jaarlijkse aantalverandering van zes soorten weidevogels en het totaal aan beleidsoorten in het gebied Zijpe (4.219 ha) tussen 1995-96 en 2009-10 en in het gebied Schagen (2.595 ha) tussen 1993 en 2010. Deze gegevens hebben alleen betrekking op telgebieden die beide tellingen zijn geteld.

Figuur 3.9 Dichtheid van weidevogels en van soorten van vochtig grasveld in vijf proefvlakken van het provinciaal weidevogelmeetnet Noord-Holland in het gebied Zijpe-Schagen in 1990 - 2010. Zie verder de tekst.

scort dan het gebied Zijpe. Dit geldt in sterkere mate ook voor tureluur, grutto en slobeend, waarbij met name bij de twee laatstgenoemde soorten het verschil in afname erg groot is. Naast het verschil bij de kuifeend, neemt de kievit het in het gebied Schagen minder sterk af dan in het gebied Zijpe. Daar moet bij worden opgemerkt dat de dichtheid in van de kievit in het gebied Schagen inmiddels erg laag is. Van de niet afgebeelde soorten neemt de krakeend, net als elders in Noord-Holland, explosief toe, daarentegen neemt de veldleeuwerik sterk af. In het deel van het gebied Schagen dat ook bij de telling van 1993 is geteld, werden in 2010 geen veldleeuweriken meer vastgesteld.

Het hier geschetste beeld van grootschalige afname in het gehele gebied wordt bevestigd als we de gegevens van de ruimtelijke analyses van de tellingen in 1993-96 en 2003-05 vergelijken met die van 2009-10. De drie figuren met de totale dichtheid van weidevogels (figuren 3.2 t/m 3.4) laten niet alleen zien dat concentraties met hoge dichtheden sterk afnemen, maar ook sterk versnipperd raken. Dat laatste valt vooral op in het gebied Schagen. De drie figuren met de dichtheid van de vier soorten van vochtig grasland - grutto, tureluur, slobeend en zomertaling - (figuren 3.5 t/m 3.7) laten dit nog in sterkere mate zien. Al eerder is opgemerkt dat grote delen van het onderzoeksgebied, en met name van het gebied Schagen, niet meer geschikt zijn voor de soorten als slobeend, grutto en tureluur.

Uit de figuren is ook op te maken dat de achteruitgang de laatste vijf tot zeven jaar veel groter is dan in de voorliggende twaalf jaar. Dat wordt bevestigd door de resultaten van vijf proefvlakken van het provinciale weidevogelmeetnet in het onderzoeksgebied (figuur 3.9). Voor de berekening van de dichtheid zijn alleen gegevens gebruikt van soorten die vooral gebonden zijn aan grasland en bouwland. Twee soorten eenden, krakeend en kuifeend zien hier buiten beschouwing gelaten. In de reeks is de gemiddelde dichtheid van 1990 tot 2003 circa 95 (weidevogels) en 23 broedparen (soorten van vochtig grasland) per 100 ha. Voor de periode 2004-2010 is dat bijna de helft lager, 58 respectievelijk 12,5. Als deze trends zich voortzetten, belooft dat weinig goeds voor de verdere ontwikkeling van de aantallen weidevogels in het onderzoeksgebied.

De oorzaak van de vrij forse achteruitgang moet vooral gezocht worden in de intensivering van het beheer en minder in ruimtelijke ontwikkelingen of een sterk vergrote invloed van predatoren. De gebieden met de hoogste dichtheden worden vrijwel allemaal gekenmerkt door een hoog waterpeil en graslanden met vrij late maaidata (juni). Ook graslanden die in mei kruidrijk zijn – en minder sterk worden bemest - vormen geschikte weidevogelgraslanden. Gebieden met veel grutto's vormen doorgaans een goede indicatie voor gunstige beheeromstandigheden. Daar waar grutto's in de regio ontbreken of sterk zijn achteruitgegaan, is doorgaans het waterpeil laag of verlaagd en wordt al vanaf begin mei gemaaid.

VELDEEUWERIK • FOTO: MARTIN WOLKE / FOTONATURA

3.3 Actualisering beleidskaarten weidevogels

3.3.1 Inleiding

Vanwege de grote waarde van Noord-Holland voor de weidevogels, spant de provincie zich in om de weidevogelstand peil te houden en deze op termijn weer te laten groeien. Deze beleidsdoelstelling is vastgelegd in de Weidevogelvisie Noord-Holland (Provincie Noord-Holland 2009). De Weidevogelvisie richt zich op weidevogelsoorten die primair broeden in grasland en deels ook in bouwland. Anders dan in het verleden zal de provincie zich ten aanzien van het weidevogelbeheer vooral richten op gebieden waar bepaalde minimum dichtheden aan weidevogels voorkomen, de zogeheten kerngebieden. Dit zijn gruttokerngebieden en weidevogelkerngebieden. Daarnaast worden weidevogelleefgebieden gedefinieerd.

- *gruttokerngebieden* zijn gedefinieerd als gebieden met minimaal 10 gruttobroedparen per 100 ha.
- *weidevogelkerngebieden* zijn gedefinieerd als gebieden met minimaal 20 broedparen per 100 ha van de weidevogels, waarbij graspieper, kievit en krakeend niet worden meegeteld.
- *weidevogelleefgebieden* bestaan uit de beide typen kerngebieden aangevuld met gebieden op de Gruttogeschiktheidskaart (Schotman et al 2007). Op deze kaart staan open cultuurlandgebieden waar, op grond van landschapskenmerken, grondwatertrap e.d., minimaal 5 paar grutto's per 100 ha kunnen worden verwacht.

Omdat de kaarten in de Weidevogelvisie voor een belangrijk deel zijn gebaseerd op oudere gegevens (2001-2006) en in 2009 vrijwel alle belangrijke weidevogelgebieden opnieuw zouden worden geteld, is in de visie aangegeven dat de kaarten na 2009 geactualiseerd zouden worden. Een logische vraag is natuurlijk waarom niet is gewacht met het uitbrengen van de Weidevogelvisie. Dat was echter geen optie omdat de visie de basis vormde voor het afsluiten van collectieve contracten voor het weidevogelbeheer in het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapbeheer (SNL). Ook was er in 2009 behoefte aan kaarten met Weidevogelleefgebieden voor de planologische bescherming van weidevogelgebieden (Structuurvisie Noord-Holland), o.a. voor compensatie van ruimtelijke ingrepen. Hierna zal beknopt de actualisering van de kaarten worden besproken en zullen een aantal kengetallen van de kerngebieden worden gegeven. Omdat de SNL per ILG-regio wordt uitgevoerd, zijn de kengetallen, waar relevant, uitgesplitst naar ILG-regio's (figuur 3.10).

3.3.2 Methode

Voor het actualiseren van de kaarten van de grutto- en weidevogelkerngebieden, zijn voor een belangrijk deel de gegevens gebruikt uit 2009 en 2010. Hierbij is de Gruttogeschiktheidskaart niet meer gebruikt, omdat er voldoende actuele gegevens beschikbaar waren en de kaart ook nogal wat fouten bevatte (gebieden die ongeschikt zijn voor 5 of

Figuur 3.10 ILG-regio's in Noord-Holland

meer paar grutto's). Gevolg hiervan is dat de weidevogelleefgebieden in de praktijk gelijk zijn aan de weidevogelkerngebieden.

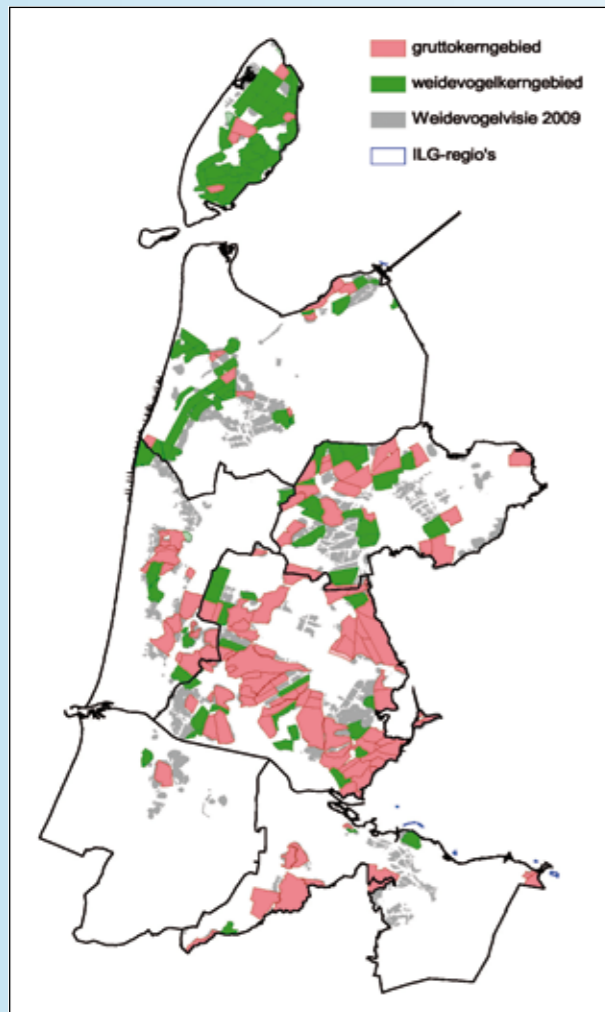
De kaarten in Weidevogelvisie zijn gebaseerd op een analyse van dichtheden berekend met het programma Spatial Analyst (ESRI). Hierbij ontstaan vlekkenkaarten met gebieden met een bepaalde dichtheid. Dit soort kaarten zijn voor subsidieregelingen en compensatie voor ruimtelijke ingrepen minder geschikt. De huidige kaarten zijn gebaseerd op polders en telgebieden, waarbij een eenheid altijd een open ruimte is, afgesloten door barrières voor weidevogels ('weidevogelkamers'). Hiervoor werd het stelsel van telgebieden dat al sinds 1990 wordt gebruikt voor de weidevogeltellingen bij de Provinciale Natuurinventarisatie (PNI) grondig aangepast op grond van recente topografische kaarten.

Voor alle 'weidevogelkamers' die uit grasland en/of bouwland bestaan en waarvan weidevogelgegevens beschikbaar waren, werd de dichtheid van de 'beleidsoorten' (alle soorten min krakeend, kievit en graspieper) en die van de grutto berekend per 100 ha grasland plus bouwland. De oppervlakte grasland plus bouwland is afgeleid van de TOP10NL (Topografische Dienst Kadaster 2005-2007).

3.3.3 Kerngebieden

Figuur 3.11 geeft de ligging van de kerngebieden. Alle roze gekleurde gebieden zijn gruttokerngebieden. Alle grutto-

Figuur 3.11 Gruttokerngebied en overig weidevogelkerngebied in Noord-Holland. Het grijze gebied is het weidevogelleefgebied uit de Weidevogelvisie Noord-Holland, dat thans niet meer is opgenomen. Zie verder de teks

kerngebieden vallen binnen weidevogelkerngebieden. De lichtgroene gebieden zijn de overige weidevogelkerngebieden waar minder dan 10 paar grutto's broeden. De grijze gebieden zijn weidevogelleefgebieden uit de Weidevogelvisie Noord-Holland die thans wegvallen. Omdat de grutto gevoelig is voor verdroging, komen de gruttokerngebieden wel op een beperkter oppervlak voor dan de weidevogelkerngebieden. Doorgaans zijn dit gebieden met een wat hoger waterpeil.

Als naar de verspreiding van de gruttokerngebieden wordt gekeken, dan valt op dat deze op grote schaal voorkomen in de ILG-regio's Laag Holland en in wat mindere mate in Noord-Kennemerland en West-Friesland. Een opvallend gruttokerngebied bevindt zich in Amstelland (ILG-regio Amstel-, Gooi- en Vechtstreek).

Buiten deze regio's komen gruttokerngebieden beperkt en in enclaves voor. Vooral op Texel is goed te zien dat de vijf gruttokerngebieden gebonden zijn aan hoogwatergebieden, die hier vooral tot natuurgebieden beperkt zijn. De totale oppervlakte (grasland plus bouwland) van de gruttokerngebieden bedraagt bijna 31.500 ha, die van de overige weidevogelkerngebieden ruim 21.000 ha. De totale oppervlakte van het weidevogelleefgebied bedraagt dus circa 53.000 ha. Ten opzichte van de Weidevogelvisie Noord-Holland zijn de oppervlakten van de kerngebieden wat toegenomen, vooral omdat er nu hele gebieden ("weidevogelkamers") meetellen, in plaats van concentraties die meestal slechts een deel van een gebied beslaan. De oppervlakte weidevogelleefgebied is hierdoor nagenoeg gelijk gebleven ondanks het wegvallen van een flinke oppervlakte. Kijken we naar de verschillen binnen de zeven afzonderlijke ILG-regio's (tabel 3.2), dan is de totale oppervlakte van de gruttokerngebieden sterk toegenomen in West-Friesland en in de Amstel-, Gooi- en Vechtstreek en

ILG-regio	gruttokerngebied		overig weidevogelkerngebied	
	2010	WV-2009	2010	WV-2009
Texel	806	780	6.854	3.769
Kop van Noord-Holland	1.019	1.691	4.102	3.795
West-Friesland	6.791	3.760	4.778	2.986
Noord-Kennemerland	3.245	2.635	1.577	1.592
Laag Holland	16.112	13.820	3.388	3.188
Zuid-West Rijnland	362	586	138	376
Amstel-, Gooi- en Vechtstreek	3.112	2.237	402	427
Totaal Noord-Holland	31.447	25.509	21.239	16.133

Tabel 3.2 Oppervlakte gruttokerngebieden en overige weidevogelkerngebieden in de zeven ILG-regio's in volgens huidige analyse (2010) en volgens de Weidevogelvisie Noord-Holland (WV-2009).

sterk afgenomen in de Kop van Noord-Holland. De grootste verschillen bij de overige weidevogelkerngebieden vinden we op Texel en in West-Friesland (beide toename).

3.3.4 Overige kengetallen

Tabel 3.3 geeft een overzicht van de dichtheden van de weidevogels in de gruttokerngebieden en in de overige weidevogelkerngebieden. Zowel van het totaal aantal soorten als van de beleidsoorten is de dichtheid in de gruttokerngebieden ongeveer twee maal zo hoog als in de overige weidevogelkerngebieden. De verschillen zijn vooral groot bij de soorten die vochtig grasland prefereren, zoals slobbeend, grutto en tureluur (4-5 maal zo hoog). Alle soorten komen meer voor in de gruttokerngebieden dan in de overige weidevogelkerngebieden, alleen voor de gele kwikstaart is dit omgekeerd. Deze soort broedt tegenwoordig vooral in bouwland en dat komt meer voor in de overige weidevogelgebieden dan in de gruttokerngebieden.

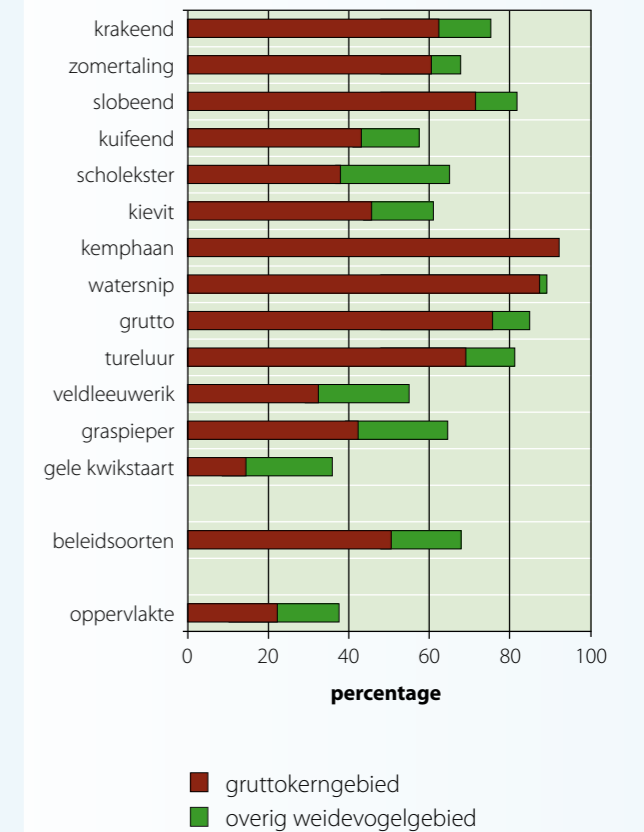
Interessant is ook welk aandeel van de Noord-Hollandse weidevogelpopulaties binnen de kerngebieden broedt (figuur 3.12). De gruttokerngebieden bevatten ongeveer de helft van de Noord-Hollandse populatie van het totaal aan beleidsoorten op ruim 20% van het totale areaal grasland en bouwland in Noord-Holland. Voor soorten van de vochtige graslanden, slobbeend, grutto en tureluur, broedt ongeveer 75% in de gruttokerngebieden. Van kemphaan en watersnip broedt hier nagenoeg de hele Noord-Hollandse populatie.

De overige weidevogelkerngebieden dragen nog wat bij. Deze bijdragen zijn het grootst bij scholekster, veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart. Binnen de kerngebieden broedt ongeveer 70% van de totale populatie van de beleidsoorten op iets minder dan 40% van het totale areaal grasland en bouwland. Van bijna alle soorten broedt meer de helft van de Noord-Hollandse populatie binnen de kerngebieden. De enige uitzondering is weer de gele kwikstaart. Dat is logisch, omdat het overgrote deel van het areaal aan bouwland buiten de kerngebieden ligt.

Bij het actualiseren van de kaarten van de kerngebieden heeft de Provincie gevraagd om de verdeling van de SNL-contracten voor agrarisch natuurbeheer (beheertypen A01.01 en A01.02) na te gaan. Figuur 3.13 geeft de verdeling (ha) van deze contracten (in 2010) binnen de gruttokerngebieden, binnen de overige weidevogelkerngebieden en buiten de kerngebieden. Ongeveer 56% van de oppervlakte ligt binnen de gruttokerngebieden en ongeveer 28% binnen de overige weidevogelkerngebieden. Dat betekent dus dat ongeveer 16% buiten de kerngebieden (weidevogelleefgebieden) ligt. Dat is iets meer dan de 10% die is toegestaan volgens de Weidevogelvisie Noord-Holland. Eigenlijk valt dit percentage nog mee, gezien de flinke wijzigingen die zijn opgetreden op de beleidskaarten van de kerngebieden en het weidevogelleefgebied.

SCHOLEKSTER MET RIJNA VLEEVLUIG JONG • FOTO: ASTRID KANT

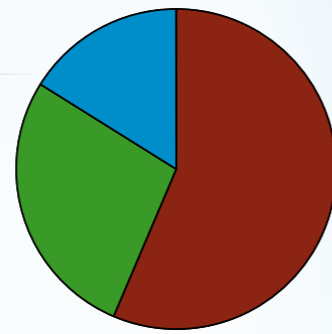

Figuur 3.12 Aandeel van de totale populatie van weidevogelsoorten, van de beleidsoorten, en van de oppervlakte grasland plus bouwland in gruttokerngebieden en in de overig weidevogelkerngebieden in Noord-Holland.

soort	grutto kerngebied	overig weidevogel kerngebied
krakeend	7,5	2,2
zomertaling	0,2	< 0,1
slobeend	3,4	0,7
kuifeend	3,5	1,7
scholekster	12	12
kievit	29	14
kemphaan	< 0,1	-
watersnip	0,2	< 0,1
grutto	22	4,0
tureluur	12	3,0
veldleeuwrik	1,9	1,9
graspieper	2,3	1,8
gele kwikstaart	2,4	5
beleidsoorten	57	29
alle soorten	91	46

Tabel 3.3 Dichtheid per 100 ha cultuurland van weidevogelsoorten in gruttokerngebieden en in overige weidevogelkerngebieden in Noord-Holland.

■ gruttokerngebied

■ overig weidevogelkerngebied

■ buiten kerngebied

Figuur 3.13 Verdeling (in ha) van SNL-contracten agrarisch natuurbeheer (beheertypen A01.01 en A01.02) binnen gruttokerngebieden, binnen overige weidevogelkerngebieden en buiten de kerngebieden in Noord-Holland in 2010.

Literatuur

Provincie Noord-Holland 2009. Weidevogelvisie Noord-Holland. Haarlem.

Schotman, A.G.M., M.A. Kiers & T.C.P. Melman 2007. Grutto-geschiktheidskaart. Ten behoeve van het Grutto-mozaïekmodel en identificatie van weidevogelgebieden in Nederland. Alterra, Wageningen.

4. Weidevogelbescherming

PETER MOL, WIM TIJSEN EN STIJN VAN BELLEGHEM

Verloop van het afgelopen seizoen 2010

Eindelijk hadden we weer eens een echte winter met redelijk wat ijs en langdurige perioden met sneeuw. Koning winter wist bovendien tot bijna halverwege maart stand te houden. Pas in de tweede helft van maart kregen we weer het gebruikelijke kwakkelweer met af en toe regen en relatief veel zachte dagen. Niets leek vervolgens een doorsnee weidevogeljaar meer in de weg te staan. Op 16 maart werd bij Bunschoten in de provincie Utrecht het eerste kievitseizoen gevonden, maar hier liep het niet goed mee af. Tot grote schrik van de opgetrommelde pers en weidevogelorganisatoren slurpte de vinder het ei voor de ogen van alle aanwezigen in één keer leeg. Het slechtst denkbare voorbeeld voor de weidevogelbescherming. Op 17 maart vond Peter Kater uit Warder het eerste kievitseizoen in Noord-Holland en daarmee verliep het precies zoals wij het graag zien, het is uitgekomen. Tot eind april verliep het seizoen gebruikelijk, zij het dat het iets aan de droge kant was. In de laatste week van april kwam plots de winter weer terug en werd het alsnog een uitzonderlijk seizoen. Mei werd extreem koud, met vele dagen op rij dat het kwik in Noord-Holland op 7 tot 8 graden bleef steken. Regen viel er weinig. Hoe het de pullen verging die in deze periode uit het ei kropen blijft vooralsnog gissen, maar van een insectenleven was in ieder geval nauwelijks meer sprake. In de tweede helft van de maand sloegen sommige boeren wanhopig aan het maaien, hoewel het gras bij lange na nog niet de gebruikelijke hoogte had bereikt. Eind mei viel plots de zomer in met warm tot zeer warm weer dat vrijwel de hele maand juni aanhield. Regen viel er nog minder dan in mei.

Invloed van het weer

Door de koude en lange winter en de kille maand mei lag de natuur in het voorjaar van 2010 ver achter op schema. Het gras in mei wilde maar niet groeien en ook de vogels leken een ander broedgedrag te vertonen. Met de kieviten leek het nog redelijk normaal te verlopen. Wel klaagden veel regio's zoals Waterland en de Eilandspolder over een terugval van het aantal kieviten. Rond Uitgeest echter werden juist veel grotere aantallen gemeld. Tureluurs en grutto's gingen veel later aan de leg dan in voorgaande jaren. In de zuidelijke Schermer waren begin april al veel territoriale paren aanwezig, maar pas aan het eind van de maand zaten ze op eieren. In de Krommenier Woudpolder gedroegen de grutto's zich als voorheen maar er was veel herleg in de loop van mei, waardoor er tot ver in de maand nesten werden gevonden. Opvallend was dat los

van alle regionale verschillen, overal één duidelijk afwijkende trend te zien was: halverwege juni liepen in haast alle gebieden nog grote aantallen gruttopullen in de ongemaaide graspercelen. De oorzaak moet een late eileg zijn, want van een massale herleg was geen sprake. Het gevolg was dat op veel plekken in Waterland, De Ronde Hoep en ook elders de verlate maaidata extra uitgesteld moesten worden. Dankzij de nieuwe pakketten weidevogelbescherming was dat ook inderdaad mogelijk, wat ongetwijfeld een flink aantal weidevogels heeft gered. Hoopgevend is dat vrijwel alle weidevogelgroepen een licht herstel van het aantal scholeksters melden. Zou het einde van de verwoestende kokkelvisserij in de Waddenzee, dan toch het begin van betere tijden inluiden?

Nieuwe vrijwilligers

2010 zal ook de geschiedenis ingaan als een jaar waarop veel nieuwe weidevogelbeschermers aan de slag gingen. Gelukkig hadden Landschap Noord-Holland en de Agrarische Natuurvereniging Water, Land en Dijken net een geheel nieuwe cursus in elkaar gezet. De cursusavonden voor beginners in de Poelboerderij te Wormer en de Doele in Purmerend zaten helemaal volgeboekt, sommige weidevogelgroepen moesten zelfs belangstellenden op de reservelijst zetten. Gelukkig konden de meeste nieuwe enthousiastelingen worden geplaatst en die hebben in 2010 een schat aan ervaring op kunnen doen.

4. Weidevogelbescherming

Startavonden

Dat weidevogelbescherming sterk leeft was ook te zien aan de speciale startavonden die werden georganiseerd om de nieuwe vorm van weidevogelbescherming en de nieuwe weidevogelpakketten uiteen te zetten. De opkomst was in alle regio's massaal en de wil om van het nieuwe seizoen een succes te maken is ongekend sterk. De vrees dat met de nieuwe weidevogelpakketten veel boeren zouden afvallen bleek overigens geheel onterecht. Er hadden zich juist meer boeren bij de Agrarische Natuurverenigingen aangemeld.

Coördinatie

- Landschap Noord-Holland, Stijn van Belleghem en Wim Tijsen

Financiering

- Provincie Noord-Holland
- Nationaal Landschap Laag Holland
- Landschap Noord-Holland
- Nationale Postcode Loterij

Activiteiten

- Werven, opleiden en informeren van vrijwilligers en boeren
- Bijwonen en organiseren van start- en/of evaluatieavonden
- Verspreiden van beschermingsmaterialen (stokken, nestbeschermers etc.)
- Opleidingen in het veld voor onervaren vrijwilligers door veldmedewerkers
- Verwerken en beheren van legselgegevens in het landelijke weidevogelprogramma
- Begeleiding bij gebiedsplannen voor de grutto
- Afstemming en samenwerking met Landschapsbeheer Nederland, andere provincies en de Noord-Hollandse agrarische natuurverenigingen.

Werkzaamheden in het veld

De hoofdtaak van weidevogelbeschermers bestond uit het opsporen en markeren van weidevogelnesten, om te voorkomen dat deze bij agrarische werkzaamheden of door vee verloren dreigen te gaan. De beschermingsactiviteiten houden hierbij echter niet op. Steeds meer verschuift de aandacht naar de zorg om de kuikens. In weidevogelrijke gebieden hielden vrijwilligers bij waar zich concentraties van weidevogels met pullen bevonden, om zo met boeren en agrarische natuurverenigingen tot mogelijke aanvullende maatregelen als vluchtstroken of uitgestelde maaidata te komen. Veel vrijwilligers waren bovendien actief in 10 weidevogelkringen in Noord-Holland. Deze kringen proberen op gebiedsniveau tot een voor weidevogels zo geschikt mogelijke omgeving te komen. Weidevogelbeschermers

anno 2010 houden zich dus bezig met een breed pakket aan zaken. Dit gebeurt in eendrachtige samenwerking met agrariërs, agrarische natuurverenigingen, terreinbeherende organisaties en wildbeheereenheden.

4.1 Weidevogelbescherming in cijfers

1.046 Vrijwilligers

Verdeeld over 27 regionale weidevogelbeschermingsgroepen waren er 1.046 vrijwilligers actief. De coördinatoren van de vrijwilligersgroepen zijn voor Landschap Noord-Holland de eerste aanspreekpunten. Met hen worden afspraken gemaakt over bijvoorbeeld opstart- en evaluatieavonden, het bezorgen van het benodigde beschermingsmateriaal en het verzorgen van cursussen.

921 Meewerkende bedrijven

Op 921 bedrijven in Noord-Holland werd aan weidevogelbescherming gedaan. De legfels werden opgespoord door vrijwilligers of door de boeren zelf, soms in nauwe samenwerking met elkaar.

22.826 Beschermde hectaren

De weidevogelbescherming vond plaats op 22.826 hectare; hiervan is 18.851 hectare grasland, 3.672 hectare bouwland, 242 hectare bollenland en bouwland met uiteenlopende gewassen (granen, aardappelen, bollen, groenten, etc.).

16.183 Legsels

In totaal zijn 16.183 legsels beschermd van 34 soorten (weide)vogels. Waarvan 8.112 van de Kievit, 2.816 van de grutto, 2.565 van de scholekster en 1.567 van de tureluur. Van de kempahaan, kwartel, wulp en zwarte stern zijn geen nesten gevonden. Een 'nieuwe weidevogel' voor Noord-Holland was de zwartkopmeewu in het Wormer- en Jisperveld.

NESTBESCHERMER OVER BROEDENDE KIEVIT • FOTO: ASTRID KANT

Het percentage legsels dat niet is uitgekomen bedraagt 20%, waarvan tenminste 13 % door predatie.

Het eerste kievitse en eerste grutto-ei

Een ervaren weidevogelbeschermers gaat niet zomaar naar nesten zoeken, maar komt pas in actie als met de boer is besproken welke werkzaamheden gaan plaatsvinden waardoor actieve bescherming noodzakelijk is. Toch blijft het vinden van het eerste kievitsnest een bijzonder moment: traditioneel begint het weidevogelseizoen met de zoektocht naar het eerste kievitse. Het eerste kievitse werd in 2010, zoals eerder vermeld, op 16 maart gevonden bij Bunschoten in de provincie Utrecht. Het eerste ei in Noord-Holland werd op Marken door Peter Kater gevonden. Dit is opvallend omdat Marken is omgeven door water en het er altijd gemiddeld kouder is dan in andere streken van Noord-Holland. Blijkbaar is goede grond in combinatie met een hoge waterstand een prima start voor de kieviten. Dan zit het voedsel hoog en kun je als vogel goed aan de kost komen. Het eerste gruttolegsel werd gevonden door Wim Brussel uit Krommenie. Op maandagmorgen 29 maart vond hij een nest met één ei op het bedrijf van de familie Al in de Krommenier Woudpolder.

Landelijk werd het eerste gruttonest gevonden op 25 maart in de Eempolder in Utrecht. Gezien het volle nest, moet deze gruttovrouw al eerder aan de leg zijn geraakt. Het lijkt erop dat de grutto's, ondanks de relatief strenge winter, vroeg aan het broedseizoen zijn begonnen. Vermoedelijk zijn op 24 april de eerste kuikens al uit het ei gekropen.

Overzicht 1e kievitseieren in Nederland (1998-2011)

Jaar	Datum	Plaats
1998	2 maart	Ermelo
1999	1 maart	Brabant
2000	Onbekend	Onbekend
2001	MKZ, 13 maart (NH)	Wormer- en Jisperveld
2002	7 maart	Brabant
2003	11 maart	Brabant
2004	13 maart	Eemnes / Schipluiden
2005	15 maart	Eemnes
2006	18 maart	Brabant
2007	7 maart	Utrecht
2008	3 maart	Eemnes (Utr.)
2009	8 maart	Eemnes (Utr.)
2010	16 maart	Bunschoten (Utr.)
2011	6 maart	Maasland (ZH)

4.2 Houdt in het veld rekening met het weer, de vogels en de predatoren!

In het begin van het seizoen, maar ook later - bijvoorbeeld tijdens pittige buien of 's ochtends vroeg - kan het in het veld flink koud zijn. Weidevogels hebben hun energie dan hard nodig om te broeden, voedsel te zoeken en hun territorium te verdedigen. Voor kuikens is de noodzaak om onder koude omstandigheden niet gestoord te worden, nog groter. Elke seconde die een pul onder de vleugels van moeder door moet brengen, is een seconde minder die kan worden besteed aan het zoeken van eten. Dit verslechtert de conditie en belemmert de groei. Houdt het weer dus goed in de gaten en ga bij regen of met temperaturen onder de 8 graden niet het veld in, tenzij er dringende beschermingswerkzaamheden moeten worden uitgevoerd. Observeer de vogels van afstand en ga het land pas in bij beter weer.

Het is sowieso belangrijk de weidevogels zo weinig mogelijk te verstoren! Bedenk hierbij dat uw aanwezigheid in het veld de kans op predatie verhoogt. Vliegende predatoren als de zwarte kraai reageren op activiteiten in het veld. Een meekijkende kraai zal door onze acties in het veld zien waar vogels van het nest vliegen of kuikens wegvlugten. Grondpredatoren als vos en hermelijn volgen soms onze sporen tot aan de weidevogelnesten. Dit klinkt erg dreigend, maar in de praktijk kunnen we hier veelal goed rekening mee houden. Hoe? Door (vooral in lang gras) bijvoorbeeld niet het veld in te lopen als we om ons heen een zwarte kraai of roofvogel zien, die over onze schouder meekijkt. Ook is het goed om niet elke week een eerder gevonden nest na te lopen. Zien we de vogel op het nest zitten of weg vliegen van het nest, dan zit het wel goed. Even een plusje in het veldboekje noteren, en klaar is Kees. Dit geeft minder sporen naar het nest.

4.3 Film "Rotvos"

Omdat predatie steeds meer aandacht krijgt in het weidevogelbeheer hebben we de prachtige en educatieve documentaire "Rotvos" vertoond. 550 mensen hebben ervan kunnen genieten, de zaal zat bomvol!

Tabel 4.1 Legsels per soort 2010

	resultaat					verlies					
	totaal	bekend	uitgekomen	niet uitgekomen	% uitgekomen	predatie	beweiden	werkzaamheden	velaten	overige	onbekend
Bergeend	10	8	8	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Bontbekplevier	4	4	4	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Brandgans	3	3	1	2	33.33	1	0	0	1	0	0
Canadese gans	3	3	1	2	33.33	2	0	0	0	0	0
Eend onbekend	12	10	8	2	80.00	1	0	0	1	0	0
Fazant	1	1	1	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Fuut	1	0	0	0	0.00	0	0	0	0	0	0
Gele kwikstaart	30	28	25	3	89.29	2	0	0	1	0	0
Graspieper	15	14	12	2	85.71	1	0	0	1	0	0
Grauwe gans	23	20	5	15	25.00	11	0	0	2	2	0
Grutto	2816	2431	1852	579	76.18	435	7	15	78	10	34
Kievit	8112	7381	5938	1443	80.45	906	20	133	278	8	98
Kleine plevier	2	2	2	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Kluut	30	24	23	1	95.83	0	0	0	1	0	0
Knobbelzwaan	15	13	9	4	69.23	1	0	1	1	0	1
Kokmeeuw	2	2	2	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Krakeend	93	69	48	21	69.57	11	1	1	6	1	1
Kuifeend	47	44	42	2	95.45	0	1	0	1	0	0
Meerkoet	214	193	164	29	84.97	14	0	0	10	0	5
Nijlgans	2	2	2	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Patrijs	2	2	2	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Scholekster	2565	2207	1797	410	81.42	277	7	23	56	2	45
Slobeend	245	208	155	53	74.52	34	1	1	13	0	4
Stormmeeuw	3	3	3	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Tafeleend	2	2	2	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Tureluur	1567	1329	1086	243	81.72	172	3	8	49	0	11
Veldleeuwrik	23	21	17	4	80.95	3	0	0	1	0	0
Visdief	60	35	28	7	80.00	5	1	0	0	0	1
Waterhoen	10	7	6	1	85.71	1	0	0	0	0	0
Watersnip	1	1	1	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Wilde eend	255	222	162	60	72.97	32	1	3	14	1	9
Wintertaling	4	3	2	1	66.67	0	0	0	1	0	0
Witte kwikstaart	1	1	1	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Zomertaling	10	7	5	2	71.43	1	0	0	1	0	0
Totaal	16183	14300	11414	2886	79.82	1910	42	185	516	24	209
Percentage van bekend resultaat			74.90	25.10		15.15	0.39	2.04	4.64	0.18	2.71

4.4 Weidevogels op het Internet

www.weidevogelbescherming.nl is een website die bij de meeste vrijwilligers wel bekend is. De site staat boordevol informatie over de weidevogelbescherming in Nederland. U vindt er allerlei foto's, leuke nieuwtjes en bijzonderheden van vrijwilligers uit geheel Nederland.

www.kenniscentrumweidevogels.nl Hier vindt u alle kennis over weidevogels en weidevogelbeheer in Noord-Holland samengebundeld. De site wordt beheerd door het Kenniscentrum Weidevogels, dat zich bezighoudt met weidevogelonderzoek, kennisuitwisseling en advies.

www.weidevogels.nu is een nieuwe overkoepelende website die verwijst naar alle relevante websites van overheden, natuurbeschermingsorganisaties, koepels van agrarische natuurverenigingen, vrijwilligersorganisaties en onderzoeksinstituten. De site is bedoeld voor belangstellenden, boeren, beleidsmakers en natuurbeschermers.

www.weidevogelkijkweek.nl van zaterdag 16 tot en met zondag 24 april vindt de Landelijke Weidevogelkijkweek 2011 plaats. Weidevogelbeschermingsgroepen, agrarische natuurverenigingen en natuurbeschermingsorganisaties organiseren activiteiten waarbij u - al dan niet met hulp van verrekijkers en/of telescopen - volop kunt genieten van weidevogels. Vanaf 31 maart 2011 vindt u op dit webadres diverse locaties waar u in de Weidevogelkijkweek naar weidevogels kan kijken.

Tabel 4.2 Beschermingsactiviteiten 2010

	AA	BM	GB	NB	OM	OV	PE	RS	ZP	Totaal
Bontbekplevier							2			2
Canadese gans		1								1
Gele kwikstaart		2	1	1	4					8
Graspieper					1					1
Grutto		110	10	142	179	6	16	45	18	526
Kievit	33	476	200	273	113	172	347	145	103	1862
Kluut							4			4
Krakeend		1		3	5	2				11
Kuifeend		1			6		1		1	9
Meerkoet			2	5	3	1				11
Scholekster	42	105	51	146	104	49	100	24	26	647
Slobeend		14		19	23	1		2	1	60
Tafeleend						1				1
Tureluur		50	5	99	118	9	4	17	11	313
Veldleeuwrik			1	2	6					9
Visdief		1		24						25
Waterhoen				2						2
Wilde eend		6	1	5	12	3	1	1	4	33
Zomertaling				1	1					2
Totaal	75	767	271	722	575	244	475	234	164	3527
% van totaal	2.13	21.75	7.68	20.47	16.30	6.92	13.47	6.63	4.65	

AA = bij aanaarden, BM = bij bemesten, GB = bij gewasbescherming, NB = bij beweiden, OM = bij maaien, OV = bij overige activiteiten, PE = bij ploegen en/of eggen, RS = bij rollen en/of slepen, ZP = bij zaaien en/of poten

1. Alkmaar

 Floris Parlevliet
Middelhof 47
1851 BW Heiloo
06-42243420

2. Heiloo

Harry Elzinga
De Ronge 52
1852 XD Heiloo
072-533 1264

3. Assendelft

 Piet Grotenhuis
Hornlaan 4
1566 VM Assendelft
075-687 5925
piet.grotenhuis@planet.nl

4. Behoud

Hekslootpolder
Tom van den Boomen
Leidsevaartweg 79
1206 NB Heemstede
06-55715290

5. Castricum

J. Kuys
Oosterbuurt 5
1902 RS Castricum

6. Den Helder

Fokke Terpstra
Praagstraat 103
1784 NL Den Helder
0223-635 363

7. Westelijk Eemgebied

Frits During
Klaproos 23
3755 HW Eemnes
035-531 0902

Gert Bieshaar
Zevenerdrift 16
1251 RC Laren
035-531 1002

 = Winnaar Gouden Grutto

8. Heemskerk

Robert Stoker
Weverskwartier 92
1967 JB Heemskerk
0251-823915
robertstoker@casema.nl
www.dekampen.com

9. IVN Amstelveen

 Aad van Paassen
R. de Beerenbroucklaan 44
1181 XT Amstelveen
020-641 2548

10. IVN Westfriesland

 Gé Bentvelsen
Nuwendoor 97
1613 LH Grootebroek
0228-514 568

11. Krommenierwoudpolder

Henny T. van Furstenberg
Mariënstein 168
1852 SM Heiloo
06-45223110
hennyvf@gmail.com

12. Eilandspolder

Theo de Wit
Kromme Horn 35
1484 EG Graft
0299-673261
tjijedewit@planet.nl

13. Noorderkoggen

Monique van Hoogstraten
Boeijerstraat 1
1483 TG De Rijp
0299-674516
msinkeldam@quicknet.nl

14. Obdam/Hensbroek e.o.

 Harry Vrieze
Molenstraat 3
1655 KC Sijberkarspel
0229-591 618

15. Ouderkerk

Evert van den Berg
Sluisvaart 150
1191 HH
Ouderkerk a/d Amstel
020-496 4696
ejbergleys@live.nl
www.coherente.nl

16. Schagen

 Joop Jong
Zwarteweg 11b
1735 GK 't Veld
0226 422 049

17. Oosterzijpolder

Peter Scholten
Dompvloedlaan 20
1851 NP Heiloo
072-533 6397

Herman Pols
Oranjelaan 15
1815 JP Alkmaar

18. Spaarnwoude

Martin Ikelaar
Rosenholm 42
2133 EL Hoofddorp
023-563 1239

19. Water, Land en Dijken

Wim Tijsen
Koemarkt 53-1
1441 DB Purmerend
0299-437 463
06-53118106

20. Texel

 Giel Witte
Noordwester 39
1791 HE Den Burg
0222- 313 895

21. VWG-Uitgeest

 Ineke Bijman
Groot Dorregeest 7
1911 ND Uitgeest
0251-312241
zonnehoek7@hetnet.nl

22. Weiland Henk Al

Bob van Duin
Uranuslaan 40
1562 XB Krommenie
075-628 7445

23. Vechtstreek

Carolien Krijnen
Noordpolderweg 3
1398PE Muiden
0294-263868
Krijnen1@telfort.nl

24. Westzijderveld Zuid-Oost

Herman Hop
Burgemeester Smitstraat 29
1501 RN Zaandam

25. Westzaan

G. Groot
J.J. Allanstraat 170
1551 RP Westzaan
075-614 3992

Tijs Klerk

Hendrik
Andriessenstraat 41
1544 MT Zaandijk

26. Wieringen

Anne Schouten
Westerlanderweg 11
1778 KK Westerland
0227 542618
aenschouten@quicknet.nl

27. Zwanenburg (Haarlemmermeer)

Bart Vink
Wethouder Rijkeboerweg 89
1165 NK Halfweg
020-497 2200

STIJN VAN BELLEGHEM EN WIM TIJSEN

Inleiding

Om weidevogels beter te kunnen beschermen zijn speciale samenwerkingsverbanden opgericht: de weidevogelkringen. Hier wordt op polderniveau overleg gepleegd tussen boeren, vrijwilligers, wildbeheerders, natuurorganisaties en andere relevante partijen. De inzet is een verbeterd beheer in het kader van de nieuwe Subsidie-regeling Natuur en Landschap (SNL), waarbij naast nestbescherming ook veel aandacht is voor kuiken-overleving. Deze extra aandacht voor weidevogelkuikens vereist echter een nieuwe aanpak van het beheer. Het werk van de weidevogelkringen is in 2010 dan ook vooral gericht geweest om deze nieuwe manier van bescherming gezamenlijk in te kunnen voeren.

Werzaamheden

In het voorjaar van 2010 zijn op een tiental regioavonden de nieuwe gebiedsplannen gepresenteerd. Dit gebeurde door de gebiedscoördinator van Laag-Holland en de gebiedsregisseurs van de agrarische natuur- en landschapsvereniging Water, Land en Dijken. Deze avonden waren een doorslaand succes en werden door 600(!) boeren, vrijwilligers, wildbeheerders en natuurbeheerders bezocht. Het motto van deze avonden was dat nestbescherming door vrijwilligers en boeren onverminderd belangrijk blijft, maar dat we pas echt tevreden zijn als het ons samen lukt om voldoende kuikens vliegvlug te krijgen.

Gebieden en evaluatie

Samen met de ANV Water, Land en Dijken is er in tien weidevogelkringen gewerkt: Zeevang, Waterland, Katwoude en Overleek, het Ilper- en Oostzanerveld, Wijde-wormer en Wormer- en Jisperveld, Assendelft en Westzaan, Heiloo en omgeving, Alkmaardermeer-Zuid en in de Eilandspolder. Via goed overleg met de wildbeheereenheden en recreatieschappen is bereikt dat in een aantal gebieden rond het Alkmaardermeer en in het Twiske, vossen beheerd kunnen worden ter bescherming van de weidevogelpopulaties in de directe omgeving. Ook in de weidevogelkringen Ronde Hoep, Bovenkerkerpolder en Texel is het gebiedsgerichte weidevogelbeheer verder uitgewerkt en uitgevoerd.

In de herfst en winter zijn in tien weidevogelkringgebieden de slot- en evaluatieavonden gehouden, die zo'n driehonderd bezoekers trokken. Centraal stond daarbij de evaluatie van de nieuwe werkwijze in het kader van het eerste jaar SNL. De weidevogelresultaten van de verschillende gebieden waren over het algemeen goed te noemen. Jonge grutto's en tureluurs hebben vooral ge-

profiteerd van het late maaiseizoen, in combinatie met het zogenaamde "last-minute-beheer". Hierdoor zijn er relatief veel vliegvlugge pullen geteld, vooral in de Zeevang.

Inventarisatie 'bosjes en opkrikplannen'

Binnen nationaal landschap Laag-Holland heeft er via de weidevogelkringen een inventarisatie plaatsgevonden van landschapselementen die van invloed zijn op de weidevogels. Een uitgebreide lijst is voorgelegd aan de provincie ter beoordeling. Gezien het beperkte budget zal er geprioriteerd moeten worden, alleen de meest storende bosjes kunnen in 2011 worden aangepakt. Datzelfde geldt voor de opkrikplannen in een aantal gebieden, aangezien het door het rijk beschikbaar gestelde budget inmiddels zeer beperkt is.

Toekomst

De functie van de weidevogelkringen zal zich in de toekomst nog verder moeten uitkristalliseren. Van belang is dat het uitwisselen van kennis tussen de verschillende partijen en belanghebbenden tot een eenduidiger visie op goed weidevogelbeheer zal leiden.

Daarnaast valt te overwegen dat de weidevogelkringen aan de volgende taken vorm kunnen gaan geven:

- Jaarlijkse evaluatie van de weidevogelresultaten, waarbij de resultaten van het beheer worden besproken in relatie tot het gehele gebied ('helikopter-blik').
- Het ecologisch toetsen van het beheer door deelgebieden met elkaar te vergelijken, waaruit adviezen aan de gebiedscoördinator kunnen voortvloeien.
- Advisering aan de gebiedscoördinator aangaande de jaarlijkse wijzigingen in het zogenaamde 'flexibele beheer'.
- Monitoring en evaluatie van predatoren (bestrijding) in de verschillende deelgebieden, in nauwe samenwerking met de wildbeheereenheden.
- Opsporen van knelpunten in het weidevogelbeheer en deze gezamenlijk oplossen.
- Actieve rol in de realisering en uitvoering van de 'Opkrikplannen' en 'bosjes kappen'.
- Ruimtelijke ordening: bewaking en beoordeling vraagstukken met betrekking tot de weidevogelleefgebieden (compensatie).

Essentieel is dat de verschillende gebiedspartners in de toekomst de weidevogelkringen zien als HET orgaan om tot een optimalisering van het weidevogelbeheer te komen. Uiteraard is hierbij monitoring en de inbreng van alle organisaties belangrijk om de weidevogelkringen tot een succes te maken.

6. Verschillende onderwerpen onder de loep

6 A Het fenomeen gebiedscoördinator

JOSÉ VAN MILTENBURG, VEELZIJDIG BOERENLAND

Met de invoering van de subsidiestelsel natuur- en landschapsbeheer (SNL) heeft de gebiedscoördinator zijn intrede gedaan. Een gebiedscoördinator is een door de provincie aangewezen rechtspersoon, vaak de agrarische natuurvereniging, die zorgt dat er in de weidevogelgebieden een voldoende mozaïek aan kuikenland wordt gerealiseerd, aanvullend op de pakketten voor legselbeheer. Om inzicht te krijgen hoe een gebiedscoördinator te werk gaat houd ik een interview met Martine Bijman, gebiedscoördinator in dienst bij vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken.

Welke doelen streef je na?

De gebiedscoördinator heeft zelf ambities bepaald: voor Laag Holland is dat 100 broedparen per 100 hectare. Het gaat dan om minimaal 100 nesten van alle weidevogels, behalve Kievit en scholekster. Voor Noord Kennemerland is de doelstelling 75 broedparen per 100 hectare. Deze doelstelling moet wel reëel zijn, dat is het natuurlijk niet als er in 2009 veel te weinig broedparen zijn geteld.

Welke instrumenten heb je om die doelen te realiseren?

We krijgen van de provincie een budget toegewezen. Dat budget kunnen we verdelen onder de grond-

eigenaren die een contract kunnen afsluiten dat positief uitwerkt op de weidevogelstand. Te denken valt aan een uitgestelde maaidatum, waarbij in de periode van 1 april tot bijvoorbeeld 15 juni geen activiteiten mogen plaatsvinden. Een tweede optie is voorweiden, waarbij het vee tot een bepaalde datum wordt geweid, waarna er een rustperiode is. Op deze percelen vindt hergroei plaats en er liggen mestflatten, wat positief is voor weidevogelpullen. Een ander contract is extensief weiden, hier wordt beweid met 1 tot 1,5 koeien per hectare. Door het extensief beweiden wordt het gras op sommige plekken wat hoger en op andere plekken wat korter en er liggen mestflatten. Hierdoor krijgen de pullen voldoende voedsel in de vorm van insecten en in de graspollen is er voldoende schuilgelegenheid. Ook lopen de nesten minder gevaar om vertrapt te worden.

Waarom krijgen de boeren betaald om aan weidevogelbeheer te doen?

Op een bepaalde datum in het voorjaar (rond half mei) is het gras van de juiste kwaliteit om te maaien. Als het gras langer blijft staan verliest het gras aan voedingswaarde. Een koe geeft minder melk van gras dat is gemaaid op 15 juni, dan van gras dat is geoogst op 15 mei. Dat verlies in de melkproductie krijgt de boer gecompenseerd.

Hoe verdeel je het budget over het gebied?

Er bestaat een provinciale kaart waarop staat welke gebieden rijk voor weidevogels zijn. In deze gebieden mogen boeren SNL-contracten afsluiten. Het is de bedoeling dat in deze weidevogelrijke gebieden een mozaïek aan beheersmaatregelen wordt neergelegd dat optimaal is voor de weidevogels. Dat is een combinatie van allerlei SNL contracten, zoals percelen met uitgestelde maaidatum, voorweiden en plas-dras. De diverse soorten beheercontracten liggen in afwisseling met percelen met een normale maai- of beweidingdatum en met een contract voor legselbeheer.

Hoe wordt dat mozaïek neergelegd?

Alle agrariërs konden hun beheerwensen aangeven bij de gebiedscoördinator. Vervolgens toetst een onafhankelijke ecologische commissie de wensen van de boeren aan de ecologische behoeften van de weidevogels. Deze commissie bestaat uit een aantal ecologen, die zowel kennis hebben van het gebied als van het weidevogelhabitat. Uiteindelijk honoreert deze commissie de maatregelen die het beste zijn voor de weidevogels.

Hoe is de bereidheid van boeren om mee te doen?

De bereidheid van de deelnemers is heel erg groot, waar door we voor een dilemma kwamen te staan. De wensen waren groter dan we budgettair aankonden. We hebben hier en daar daarom op lichte contracten moeten bezuinigen. In Laag Holland streven we naar een doelstelling van 100 broedparen per 100 hectare, maar we betalen de boeren uit voor een doelstelling van 50 broedparen. Ook dit leverde een bezuiniging op.

Hoe begeleiden jullie de boeren bij de uitvoering van het beheer?

Alle deelnemers krijgen minimaal een keer per jaar bezoek van een veldmedewerker of een gebiedsregisseur. Dat zijn ecologen in dienst van de agrarische natuurvereniging, die signaleren wat er in het veld gebeurt. Bijvoorbeeld of het contract op de juiste plek ligt en of het noodzakelijk is om nog een contract last-minutebeheer af te sluiten voor extra kuikenoverleving. De veldmedewerker begeleidt de agrariërs bij de uitvoering van het beheer.

Wat gebeurt er als iemand zijn contract niet nakomt?

Als een contract niet wordt uitgevoerd, dan wordt de beheerder daarop aangesproken door de veldmedewerker. Als de agrariër daar niets mee doet dan wordt dat gerapporteerd aan de gebiedscoördinator. Wij nemen dan contact op met deze persoon. Als de agrariër dan nog niet bereid is om maatregelen te nemen, dan gaan wij andere stappen ondernemen, bijvoorbeeld de AID op de hoogte brengen. Dit is gelukkig nog nooit voorgevallen.

Wordt het beheer aan het eind van het jaar nog geëvalueerd?

Gedurende het seizoen wordt geëvalueerd of de contracten op de juiste percelen liggen en in de juiste gebieden. Als dat niet het geval blijkt, dan heeft de gebiedscoördinator met het instrument "flexibel beheer" de moge-

lijkheid om de contracten de volgende jaren op een andere, betere plek neer te leggen. We kunnen ook de rustperiode van een contract aanpassen, bijvoorbeeld de rustperiode van 15 juni naar 1 juni verleggen, maar ook legselbeheer naar 15 juniland omzetten. Hiermee kunnen we beheer op maat realiseren.

Aan het einde van het seizoen krijgen alle beheerders een brief, waarin zij worden uitgenodigd wijzigingsvoorstellen in te dienen. Daarnaast dragen de veldmedewerkers alternatieven aan voor plekken waarvan zij denken dat het beheer niet op de juiste plek lag. Ook de registratie van weidevogelnesten op percelen met het pakket legselbeheer wordt in de beoordeling betrokken. Alle wensen en alternatieven worden door de ecologische commissie getoetst. Hiermee wordt het beheer voor het volgende jaar geoptimaliseerd en aangepast.

6 B Plan-Rolf: kap van bosjes in het Wormer- en Jisperveld

MARCEL GROOT, NATUURMONUMENTEN

In 2010 heeft Natuurmonumenten in het Wormer- en Jisperveld verschillende bosjes laten kappen om meer openheid in het gebied te verkrijgen. Het plan is genoemd naar Rolf Groot, die het initiatief voor dit plan heeft genomen. Met de kap van de bosjes is een lang gekoesterde wens in vervulling gegaan, namelijk om meer rust te creëren in de nabijgelegen kwetsbare weidevogelgraslanden. In de laatste halve eeuw hebben zich in het gebied steeds meer bosjes ontwikkeld en hun invloed op de weidevogels begon duidelijk merkbaar te worden. Weidevogels broeden liever niet dicht bij bosjes, omdat hierin allerlei roofdieren kunnen huizen die een oogje hebben op hun broedsel of kuikens. Uit tellingen blijkt dat er rondom bosjes dikwijls een zone van 250 tot 500 meter is, waarin maar heel weinig weidevogels broeden. Goede weidevogelgebieden, met hoge

aantallen weidevogels, worden dan ook vooral gekenmerkt door een open landschap.

Met Plan Rolf is op zes percelen van het Wormer- en Jisperveld de vergewaterde bosvorming teruggedrongen. Er is 2½ hectare bos gekapt, wat overeenkomt met een oppervlak van 5 voetbalvelden. Op 1¼ ha zijn uitlopende stobben gefreesd en op 1,4 ha is beginnende bosvorming verwijderd. Met deze actie hoopt Natuurmonumenten de natuurkwaliteit van het gebied in de toekomst vergroten. Uiteraard is op alle percelen eerst gekeken of er geen beschermde natuurwaarden aanwezig waren. Voor het werk waren dan ook diverse vergunningen nodig, zoals een kapmelding en een ontheffing van de Natuurbeschermingswet.

Vrijwel alle verwijderde bosjes zijn ooit aangeplant en de ondergroei bestond uit gras en bramen. Dit soort bosjes bezitten een geringe natuurwaarde en hebben een sterk versturende werking op de weidevogelstand. Nabij het meer de Merken is een vrij groot berkenbos gekapt, dat zich sinds 1944 had ontwikkeld in een uitgestrekt veenmosrietland. In het daarnaast gelegen hooiland liepen de weidevogelaantallen dan ook flink terug. Alhoewel het bos op natuurlijke wijze was ontstaan, werd ook dit bos gekenmerkt door een zeer lage biodiversiteit. De ondergroei bestond uit een bramendek en de van oorsprong zeldzame plantengroei was verdwenen.

Het grootste deel van de bewerkte percelen krijgt een weidevogeldoelstelling en zal in de toekomst als grasland worden gebruikt. Bij de Merken wordt een deel van het gekapte bos als veenmosrietland ingericht, waardoor er ook kansen voor Noordse woelmuis ontstaan. Inmiddels zijn hier de eerste positieve resultaten van het kappen al te zien. Tussen de stobben werd het zeldzame Elzenmos gevonden, een bedreigde mossoort die kenmerkend is voor veenmosrijke rietlanden. Op termijn bestaan er zelfs mogelijkheden voor heidegroei, want direct naast de kaplocatie bevindt zich een veldje met struikheide en kraaiheide. Dit soort heideplekken in het laagveen zijn zeer zeldzaam en erg kwetsbaar voor boomopslag. De verwachting is dat hier in de toekomst ook de weidevogelaantallen gaan stijgen.

Om het project te kunnen bekostigen heeft Natuurmonumenten een plan bij Provincie Noord-Holland ingediend. De totale kosten waren begroot op 204.000 euro en de provincie heeft een subsidie van maximaal 179.000 euro toegekend. Het plan is gesubsidieerd met zgn. ILG- en POP-gelden die zijn bestemd voor plattelandontwikkeling en het behoud van het Natuurlijk en Cultuurhistorisch erfgoed. De kapwerkzaamheden zijn uitgevoerd door aannemer Bakker uit Noordwolde en in de herfst van 2010 afgerond.

Inmiddels is via Plan-Vens, genoemd naar de wetlandwacht Nico Vens tevens 10 hectare verruigd grasland opgeknapt.

Samen met Plan-Rolf hoopt Natuurmonumenten hiermee de weidevogels en met name de grutto weer een goed leefgebied te bieden.

6 C Veldlab 2010: Bovenkerkerpolder

MARK KUIPER

Weidevogelbeheer vergt telkens weer creativiteit. De eerste stap in de vorige eeuw was de bescherming van nesten bij werkzaamheden op het land, maar dit bleek onvoldoende. In een polder die begin mei wordt gemaaid, hebben grutto's geen toekomst. Later maaien dus! Maar in veel polders heeft modernisering van de landbouw zulke fundamentele veranderingen teweeggebracht, dat afspraken over laat maaien niet meer effectief zijn. Het eentonige gras is vroeg in het jaar hoog en dicht. Kuikens hebben daar weinig aan. Ideaal kuikenland is vochtig, kruidenrijk en heeft een microreliëf, zodat het voldoende voedsel biedt. Zo groeien we in de weidevogelbescherming naar een derde fase: structureel ingrijpen om kwalitatief goed kuikenland te maken. Om te experimenteren met verdergaande maatregelen die het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) biedt, hebben we in 2010 het project 'Veldlab Bovenkerkerpolder' uitgevoerd. Hoewel grutto's graag broeden in gras dat in het voorjaar snel groeit, raakt het ideale hooiland voor de kuikens pas in de tweede helft van mei volgroeid. Op veel plaatsen gebeurt dat niet meer vanzelf. Het gras groeit te snel en is op de gewenste datum gewoonlijk veel te lang. Een belangrijk middel om de grasgroei af te remmen, naast minder bemesten, is verhoging van de waterstand. Maar in de moderne bedrijfsvoering streeft de boer niet meer naar een hoge waterstand. Daarom is in de Bovenkerkerpolder in een laag deel een peilvak ingesteld waar de waterstand wordt verlaagd. Vermoedelijk was de lage ligging ook een reden dat er veel grutto's broedden, tot 30 nesten op 30 hectare. In overleg met de gebruikers is de waterstand in dit peilvak in april en mei 20 cm hoger gezet, een aanmerkelijke verbetering voor de kuikens. Ook werd 700 meter sloot afgesloten van het peilvak en door een tijdelijke verbinding met het naastgelegen peilvak zo opgezet dat het water over de kanten liep. De vogels reageerden sterk: eind mei liepen aan beide zijden van de sloot meerdere gruttogezinnen.

Een welkom neveneffect van een hoge waterstand in percelen met contracten voor maaien in juni, is de verbetering van de kwaliteit van het geogste gras voor de koeien. onder een hoge waterstand is de voedingswaarde van het gras in juni over zijn top. Door de waterstand in de rest van het jaar weer te verlagen, blijven de voordelen van een lage waterstand voor de boeren grotendeels behouden. We denken dat deze aanpak op veel plaatsen een krachtig instrument is. Maak in een gebied met reguliere landbouw

BOSJE AAN DE NOORDGANGSLOOT VOOR HET KAPPEN • FOTO: NATUURMONUMENTEN

BOSJE AAN DE NOORDGANGSLOOT NA HET KAPPEN • FOTO: NATUURMONUMENTEN

een blok van minimaal 10 hectare en geef daarop vergoeding voor maaien na 15 juni. Investeer in schotten, buizen en eventueel een pomp of molen en zet het water flink hoog in het voorjaar.

Een ander experiment was de omzetting van maaisland in grasland in een vogelrijk deel van de polder. Omdat het land na vele jaren maïsteelt is uitgeput en de waterstand hoog is, lijkt dit een veelbelovende plek voor kruidenrijk, vochtig grasland voor grutto's. We hebben de percelen tot in juli braak laten liggen. Kieviten, scholeksters en grutto's, gele kwikstaarten en een kolonie kneutjes gingen op de braakliggende percelen broeden. In de zomer werd een grasmengsel ingezaaid dat geschikt is voor extensiever gebruik van het land (BG11). De verschillende soorten gras leiden tot een rijke structuur met ruimte voor kruiden. Er werden niet dadelijk kruiden ingezaaid, vanwege een mogelijke plaag van vogelmuur, waarbij kostbaar zaaigoed verloren zou gaan bij bestrijding van de muur. In het voorjaar 2011 zaaien we hier een mengsel van in-landse kruiden in en hopen we de sloot tussen beide percelen op te kunnen zetten. Daarmee gaat een nieuwe fase in voor het weidevogelbeheer: structurele maatregelen voor kwalitatief goed kruidenrijk weidevogelgrasland. Met een gebiedsgerichte aanpak ligt een effectieve en duurzame bescherming van weidevogels binnen ons bereik. Hierbij combineren we de maaicontracten op gruttorijke percelen met structurele ingrepen die de effectiviteit van het uitgesteld maaien sterk verhogen.

6 D Kwartelkoning in de Bovenkerkerpolder en Westzaan

FRANK VISBEEN

Afgelopen voorjaar is in de Bovenkerkerpolder en Westzaan een roepende kwartelkoning ontdekt. Deze soort heeft een heel karakteristieke roep die lijkt op het opwinden van een wekker. De kwartelkoning is in Noord-Holland een bijzondere en zeer zeldzame 'weidevogel', die broedt in kruidenrijke hooilanden. Boeren die de soort in hun hooiland hadden, hebben het gras pas in augustus gemaaid om de vogels succesvol te laten broeden.

Een bijzondere waarneming

In de provincie Noord-Holland worden vrijwel jaarlijks roepende kwartelkoningen gehoord. Vaak gaat het om eenmalige waarnemingen en uit de periode 1990-2009 zijn hiervan zo'n 23 waarnemingen bekend. Alleen als de soort na 20 mei meerdere dagen achtereen roept is sprake van een broedgeval. Op 13 mei hoorde Frank Van Groen een kwartelkoning in de Bovenkerkerpolder, waar hij is gehoord tot en met 23 mei. Het dier zat eerst aan de zuidoostkant en verplaatste zich na een aantal dagen naar de noordwestkant, waar hij verbleef in lang gras. Mark Kuiper, de gebiedscoördinator, heeft met de agrariër afgesproken om 2,5 ha in de directe omgeving van de roepende vogels niet voor 1 augustus te maaien. Op 8 juni ontdekte Dirk Kruijt een roepende kwartelkoning in Westzaan, die tot en met 19 juni werd gehoord. In overleg met Jan Rutte (de agrariër) en Staatsbosbeheer is het maaien op 2 hectare uitgesteld tot en met 15 augustus. Dit extra beheer is gefinancierd door Landschap Noord-Holland, die dankzij een bijdrage van haar beschermers budget hiervoor beschikbaar heeft.

Hooiland en akkers favoriet

Kwartelkoningen zijn trekvogels die in ons land vooral in laat gemaaide hooilanden broeden. De akkers in Groningen vormen eveneens een belangrijk broedgebied, vooral gewassen als luzerne, karwij, graszaad en winterarwe zijn favoriet. Recent zijn ook grotere aantallen kwartelkoningen in de Flevolandse akkers vastgesteld, daar broedt de soort vooral in luzernevelden. In de uiterwaarden langs de rivieren broeden kwartelkoningen vooral in natuurontwikkelingsgebieden. Deze vinden we vooral langs de Waal, de Rijn en de IJssel. Hier wordt beheerd met behulp van grazers als Konikpaarden, Schotse Hooglanders en Galloways en de kwartelkoningen broeden op begraasde plekken die niet te dicht en niet te open zijn. Alle broedplaatsen hebben met elkaar gemeen dat er in mei, bij aankomst van de kwartelkoningen, al een hoge en gesloten vegetatie aanwezig is. Dit lange gewas biedt niet alleen voldoende dekking, maar levert waarschijnlijk ook meer voedsel op.

Een weiland zoals dit, daar houden wij grutto's van !"

hier zijn bosjes zijn gekapt om het gebied voor weidevogels te vergroten. Dit is mogelijk gemaakt door subsidie van Provincie Noord-Holland en de Europese Gemeenschap

Bedankt !

Gerda Grutto

Succesvolle beschermingsmaatregelen

Kwartelkoningen hebben veel te lijden gehad van de intensivering van de landbouw en verlies aan broedgebied. Halverwege de jaren negentig waren er hooguit nog maar 60 territoria bekend. Sindsdien is het aantal roepende Kwartelkoningen in Nederland gelukkig weer toegenomen, vooral dankzij gerichte beschermingsmaatregelen. Hiermee is aan een belangrijke doelstelling van het landelijk Beschermingsplan Kwartelkoning voldaan, namelijk het stopzetten van verdere afname. In de Noord-Hollandse graslanden kunnen de volgende maatregelen voor kwartelkoning worden genomen:

De belangrijkste voorwaarde om kwartelkoningen succesvol te laten broeden is uitstel van de maaidatum tot na 1 augustus. Dan zijn de meeste legsels uitgebroed. Een werkwijze die ook veel wordt toegepast is dat rond half juni een deel van een deel van het te maaien grasland rondom de roepende kwartelkoning blijft staan. Je moet hierbij denken aan een vierkant of cirkelvormig stuk grasland in een straal van 250 meter rondom de roepende vogel. Uit zenderonderzoek is gebleken dat een straal van 100 meter te krap is. Er is dan minder dekking aanwezig en er zijn minder voedselmogelijkheden voor de vrouwtjes met kuikens.

Afwisselende delen met vroeg en laat gemaaid grasland tijdens het gehele broedseizoen levert voor kwartelkoningen eveneens geschikt leefgebied op, bijvoorbeeld als plek voor een tweede broedsel, of als opgroeigebied voor de kuikens.

We hopen dat de kwartelkoningen in de Bovenkerkerpolder en Westzaan door de medewerking van de boeren succesvol hebben gebroed. Door het heimelijke gedrag van deze bijzondere vogels weten we dat echter niet zeker.

Meer informatie over bescherming is te vinden op de site van Vogelbescherming Nederland www.vogelbescherming.nl

6 E Beschermactie voor jonge weidevogels

STIJN VAN BELLEGHEM

Weidevogelkuikens en vooral jonge grutto's hebben het tegenwoordig erg moeilijk. Zij moeten opgroeien op hetzelfde moment als de boeren het gras willen maaien, waardoor ze weinig overlevingskansen hebben. Om economische redenen lukt het de boeren vaak niet om het maai-beheer uit te stellen.

In het voorjaar van 2007 heeft Landschap Noord-Holland een speciale beschermactie opgezet, en aan haar beschermers een extra gift gevraagd om jonge weidevogels te kunnen helpen. Deze actie heeft een bedrag van € 50.000 opgebracht! Met dank aan de gulle gevers en met ingang van 2008 heeft Landschap Noord-Holland de beschermactie kunnen uitvoeren. Daarvoor werden met boeren afspraken gemaakt over maaitijdstippen, beweiding en waterstanden. Ook zijn jonge weidevogels beschermd door schrikdraad te plaatsen om vossen te weren.

In 2008 is 7200 euro besteed voor cofinanciering van een aan te leggen plas-dras perceel van 1 ha in het natuurgebied de Berkmeer. Omdat in datzelfde jaar extra provinciaal geld beschikbaar kwam voor weidevogelbeheer (impulsgelden), kon een belangrijk deel van de gelden elders worden ingezet. In 2009 en 2010 is het merendeel van het geld besteed aan het afsluiten van contracten om het maaitijdstip uit te stellen. Voorstellen werden hiertoe aangedragen door Agrarische Natuurverenigingen of vrijwilligers. Uiteraard werd er eerst gekeken of er geen andere subsidies werden uitbetaald. Zo is € 600 is besteed voor het later maaien van een graslandperceel van 0,8 ha in Oostzaan. Hier broedden ten minste 14 paar visdieven en het maaien werd uitgesteld tot 22 juni. In de Wilmkebreekpolder (Amsterdam-Noord) is € 3000 euro besteed aan het later maaien van 20 ha grasland, waar zo'n 30 paar grutto's en tureluurs aanwezig waren. Hier werd het maaien grotendeels uitgesteld tot 8 en 15 juni. Voor 2011 en daaropvolgende jaren is nog een bedrag beschikbaar van € 17.000.

7. Weidevogelbeleid in 2010

FRANK VISBEEN EN STIJN VAN BELLEGHEM

Landelijk

Op diverse momenten en plaatsen heeft Landschap Noord-Holland (LNH) haar kennis over weidevogels en weidevogelbeheer ingezet. Landelijk was LNH vertegenwoordigd in de Kenniskring Weidevogellandschap (tot voorjaar 2010), in het projectteam van het project Nederland Weidevogelrijk van Natuurlijk Platteland Nederland (NPN) en (als plaatsvervanger) in de regiegroep van het Weidevogelverbond.

Bij het vormen van een oordeel over de besluitvorming heeft LNH de kennis en ervaring die hierbij werd opgedaan steeds betrokken. Centraal stond daarbij de doelstelling dat vanaf 2010 de neerwaartse trend van de belangrijkste weidevogelsoorten zou worden gestopt, om op termijn weer om te buigen naar groei.

De hoofdconclusie voor 2010 is dat er door meer samenwerking in een aantal weidevogelgebieden in Noord-Holland elkaars kennis beter wordt benut. De gekozen beheermaatregelen (veelal nestbescherming) en het tekort aan middelen voor effectief weidevogelbeheer (en ook voor het beheer van landschap en van vossen) hebben in de meeste gebieden echter nog niet geleid tot het stoppen van de achteruitgang. Wel wordt er steeds meer kennis over het kuikenbeheer uitgewisseld, waardoor steeds duidelijker wordt wat de beste maatregelen zijn om kuikens veilig te laten opgroeien. In de weidevogelkringen is hieraan uitdrukkelijk aandacht besteed, een verslag hiervan is elders in het jaarboek te vinden.

Weidevogelverbond

In 2010 is het Weidevogelverbond geëvalueerd. Duidelijk is dat de doelstelling, namelijk het stoppen van de teruggang van de weidevogels, niet is gehaald. Wel bleek dat het Weidevogelverbond een meerwaarde heeft in het kritisch volgen van het weidevogelbeleid, de kennisontwikkeling en de uitwisseling daarvan tussen verschillende partijen. Het Weidevogelverbond zal dan ook in 2011 haar werk voortzetten, met reële doelstellingen. De drie belangrijke weidevogelprovincies (Friesland, Overijssel, Noord-Holland en Utrecht) faciliteren het Weidevogelverbond.

Opstart Veldlab

Namens de 12 Landschappen was LNH vertegenwoordigd in de projectgroep Nederland Weidevogelrijk. Dit project is in het voorjaar 2010 afgerond en heeft een belangrijk bijdrage geleverd in de ontwikkeling van het gebiedsgerichte weidevogelbeheer zoals in de Subsidiereregeling Natuur- en Landschap (SNL) is vormgegeven. De projectgroep heeft vervolgens het initiatief genomen een nieuw project op te zetten: het Veldlab. Het doel van dit project is tweeledig: zorgen voor nieuwe perspectievolle beheerinitiatieven en zorgen voor uitwisseling van onderlinge kennis en informatie. In juni 2010 heeft een landelijke demonstratie van het Veldlab plaatsgevonden in de Bovenkerkerpolder. Samen met de agrarische natuurvereniging Amstelland zijn veelbelovende initiatieven

getoond, zoals een hoogwaterproject en het herstel van kruidenrijke graslanden. Elders in dit jaarboek wordt hiervan door Mark Kuiper verslag gedaan. De ervaringen in de Bovenkerkerpolder zijn bemoedigend en het ligt in de bedoeling dit in 2011 in alle weidevogelrijke provincies een Veldlab van start zal gaan.

Provinciaal

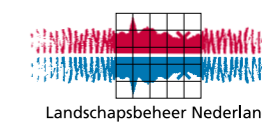
De provincie Noord-Holland heeft in 2009 de Provinciale Weidevogelvisie vastgesteld, na overleg met de betrokken organisaties. Deze visie heeft onder meer tot doel om aan te geven waar de provincie subsidiegelden kansrijk wil inzetten voor het weidevogelbeheer. Een ander doel is dat de provincie ook landschappelijk zorg zal dragen voor goede omstandigheden voor weidevogels. In 2010 heeft de provincie de ruimtelijke bescherming van de weidevogelleefgebieden in de Structuurvisie vastgelegd, compleet met compensatieregels. Dit houdt in dat als een gebied ten nadele van weidevogels zal veranderen, er een compensatiebeginsel in werking zal treden. Voor weidevogels kan dat inhouden dat elders financiële middelen worden ingezet om een gebied voor weidevogels in te richten. Er ontstaat dan een soort fonds om het beheer van de percelen meer op weidevogels af te stemmen. Het Kenniscentrum Weidevogels heeft hierover in november een symposium georganiseerd en een handreiking opgesteld.

SNL

In 2010 is de Subsidiereregeling voor Natuur- en landschap (SNL) voor agrarisch natuurbeheer van start gegaan. Vanuit het landelijk beleid werd veel waarde gehecht aan een afstemming van de plannen voor weidevogelbeheer door alle betrokkenen in de zgn. weidevogelkringen. Ook de provincies (verenigd in het IPO) spraken hun voorkeur voor deze kringen uit. Van belang is dat via deze weidevogelkringen er meer kuikenland kan worden gecreëerd op plaatsen waar de grutto's broeden.

kenniscentrum
weidevogels

Provincie
Noord-Holland

DE LANDSCHAPPEN

Milieufederatie Noord-Holland

Colofon

Uitgave

Kenniscentrum
Weidevogels

Vormgeving

Opzet, Santpoort-Zuid

Redactie

Stijn van Belleghem,
Frank Visbeen en
Sabine van Keulen

Fotografie

Foto Natura, Henk van
Bruggen, Astrid Kant,
Kees Scharringa, Ger
Tik, Menno Schaefer,
Koos Leek, Mark Kuiper,
Wim Tijsen en
Natuurmonumenten

Eindredactie

Ron van 't Veer
(Van 't Veer & De Boer
Ecologisch Advies &
Onderzoeksbureau)

Coverfoto

Gruttosoo, Astrid Kant

Druk

Stadsdrukkerij
Amsterdam NV

Oplage

2.300

Heiloo, maart 2011

Landschap Noord-Holland is aangesloten bij het samenwerkingsverband Landschapsbeheer Nederland en maakt deel uit van de 12 Landschappen. Alle 12 Landschappen brengen natuur dichtbij! Dankzij de Nationale Postcode Loterij.